

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

**«ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1920-1930»**

Πτυχιακή Εργασία της
ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΑΜΠΟΥΡΑ
Α.Μ. 1178

Υπό την εποπτεία της
κ. ΑΣΠΑΣΙΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

Χίος
Ιούνιος 2014

Για την συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας

θα ήθελα να ευχαριστήσω

τους καθηγητές μου για την καθοδήγηση,

τους γονείς μου για την ψυχολογική υποστήριξη

και τους συμφοιτητές μου για την στήριξη τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1 Εισαγωγή.....	3
1.2 Μεθοδολογία της έρευνας	3
1.3 Ο τοπικός Τύπος ως πηγή πληροφοριών.....	5
1.4 Σύντομη Ιστορική αναφορά των γεγονότων στη Χίο κατά τη χρονική περίοδο 1912 -1920.....	6
1.5 Οι συνθήκες που επικρατούσαν στη Χίο κατά τη χρονική περίοδο 1920 -1930...8	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 Οι μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου κατά την δεκαετία 1920 - 1930.....	14
2.2 Οι χώροι της μουσικής εκπαίδευσης.....	15
2.3 Οι φορείς της μουσικής εκπαίδευσης	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	30
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	41
Ονόματα καλλιτεχνών κατά την χρονική περίοδο 1920 -1930 μέσα από κείμενα της εφημερίδας.....	44
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ.....	58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με έναυσμα την καταγωγή μου από το νησί της Χίου επέλεξα κατόπιν συζήτησης με τους υπεύθυνους καθηγητές μου από το τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής να συγγράψω την πτυχιακή μου εργασία με θέμα «Οι μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου κατά την χρονική περίοδο 1920 -1930». Η συγγραφή της εργασίας στηρίζεται κατά αποκλειστικότητα σε στοιχεία της εφημερίδας «Νέα Χίος» σε συνδυασμό με στοιχεία από την βιβλιογραφία.

Η εφημερίδα «Νέα Χίος» εκδόθηκε το χρονικό έτος 1914 με τακτά χρονικά διαστήματα διακοπής. Η χρονική περίοδος 1920- 1930 επιλέχθηκε γιατί αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη δεκαετία έκδοσης της εφημερίδας.

Τα στοιχεία της εφημερίδας «Νέα Χίος» σε συνδυασμό με τα στοιχεία της βιβλιογραφίας με οδήγησαν στη συγγραφή των παρακάτω κεφαλαίων. Προσπάθησα ώστε ολόκληρη η πτυχιακή να αποτελεί πηγή πληροφοριών (ιστορικά και μουσικά) για τους αναγνώστες.

Το πρώτο κεφάλαιο της πτυχιακής μου εργασίας αναφέρεται στις συνθήκες (οικονομικές- κοινωνικές- πολιτικές) που επικρατούσαν στη Χίο κατά την δεκαετία 1920 – 1930 σύμφωνα με κείμενα της εφημερίδας Νέα Χίος, επαληθευμένα με στοιχεία της βιβλιογραφίας. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να κατανοήσει ο αναγνώστης τις συνθήκες που επικρατούσαν πριν το χρονικό έτος 1920 και μετά, μέσα στην χιακή κοινωνία και κατά πόσο αυτές τους επηρέαζαν στην διασκέδαση και ψυχαγωγία τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται οι χώροι και οι φορείς όπου συγκεντρώνονταν και διασκέδαζαν οι κάτοικοι της Χίου διαμορφώνοντας έτσι μία μουσική ταυτότητα. Οι χώροι συγκέντρωσης, ανάδειξης και μεταλαμπάδευσης των μουσικών δραστηριοτήτων ήταν το Κινηματοθέατρο «Αστέρας», η Λέσχη Ισότητας και τα καφενεία της πόλης. Οι φορείς που προωθούσαν την μουσική παιδεία και ενίσχυαν το ρόλο της μέσα στην κοινωνία ήταν η Φιλαρμονική Εταιρία του Δήμου Χίου, ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου και το παράρτημα του Εθνικού Ωδείου.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται μία ανάλυση του μορφώματος «γλέντι» και πώς αυτό συναντάται στο Αιγαίο και εν συνεχεία στη Χίο. Με αφορμή τη θρησκευτική λατρεία και πίστη οι κάτοικοι της Χίου πραγματοποιούσαν τα «γλέντια». Τα γλέντια

συνώνυμο για εμάς με τον όρο «πανηγύρι» αποτελούν μια μορφή μαζικής διασκέδασης όπου άνθρωποι ανεξαιρέτως οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης συγκεντρώνονται και διασκεδάζουν. Επίσης στο τρίτο κεφάλαιο αναλύουμε και τις διαφορές που παρατηρήθηκαν στο γλέντι μετά τον ερχομό των Ελλήνων προσφύγων Μικρασιατών.

Στο τελευταίο μέρος της πτυχιακής μου εργασίας καταγράφονται τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξα και τα προσωπικά οφέλη τα οποία εισέπραξα μέσα από την συγγραφή της εργασίας μου. Ο αρχικός μου στόχος ήταν η συγγραφή στοιχείων για τις μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων παράλληλα όμως βρέθηκα μπροστά σε πληθώρα πληροφοριών για την Ιστορία του τόπου μου, τις κοινωνικές – οικονομικές και πολιτικές συνθήκες.

Τέλος, ακολουθεί το παράρτημα της πτυχιακής μου εργασίας εκεί όπου συγκεντρώνονται όλα τα στοιχεία της εφημερίδας Νέα Χίος που έχουν σχέση με τις μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου σε μορφή εγγράφου excel. Επίσης περιλαμβάνονται η βιβλιογραφία, τα ονόματα των καλλιτεχνών που επικρατούν την περίοδο εκείνη, καθώς και φωτογραφικό υλικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1 Εισαγωγή

Έχοντας ως στόχο τη μελέτη των πολιτιστικών στοιχείων της περιόδου 1920 – 1930 είναι σκόπιμο σε πρώτο στάδιο να παρουσιαστούν συνοπτικά οι συνθήκες που επικρατούν (στην οικονομία, στην κοινωνία, στην πολιτική) στο νησί της Χίου την περίοδο εκείνη. Επίσης στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μία σύντομη ανασκόπηση στην μικρασιατική καταστροφή και στις επιπτώσεις που είχε για το νησί.

Παράλληλα αναλύεται ο ρόλος του τοπικού Τύπου και το πώς λειτουργεί ως πηγή πληροφοριών για τις πολιτισμικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου την χρονική περίοδο 1920 – 1930. Σκοπός του κεφαλαίου είναι να δοθούν όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να γίνουν αντιληπτές στον αναγνώστη όλες οι συνθήκες που επικρατούν στην Χίο το 1920 -1930, συμπεριλαμβανομένου και ενός από τα σημαντικότερα γεγονότα της Ιστορίας , την Μικρασιατική καταστροφή.

1.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία έχοντας καταλήξει ότι το περιεχόμενό της είναι «Οι μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου κατά το χρονικό διάστημα 1920 – 1930» με αναφορά και στις πολιτισμικές δραστηριότητες, αποφάσισα να χρησιμοποιήσω ως πηγή πληροφοριών μία τοπική εφημερίδα. Η τοπική εφημερίδα «Νέα Χίος» ως πηγή πληροφοριών, σε συνδυασμό με στοιχεία της βιβλιογραφίας καταλήγουν σε αξιόλογα συμπεράσματα για την ποιότητα ζωής των κατοίκων της νήσου Χίου και τις μουσικές δραστηριότητές τους κατά την δεκαετία 1920 -1930.

Αντικείμενο της έρευνάς μου όπως αναφέρεται παραπάνω είναι οι μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου κατά την δεκαετία 1920 – 1930. Η επιλογή της μελέτης 1920 -1930 δεν είναι τυχαία. Αρχικά θέλησα να μελετήσω την πρώτη δεκαετία από την έναρξη της έκδοσης της εφημερίδας, ωστόσο η έκδοση της διακόπτονταν συνέχεια εξαιτίας διαφόρων προβλημάτων της εποχής με αποτέλεσμα το υλικό πληροφοριών που έχουμε από το 1914 μέχρι το 1920 είναι αρκετά μικρό. Έτσι λοιπόν επιλέχθηκε η δεκαετία 1920 -1930, όπου εκτός των άλλων συμπεριλαμβάνει ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της νέας χιακής Ιστορίας, την μικρασιατική καταστροφή. Η μικρασιατική καταστροφή και οι συνέπειές της επηρέασαν βαθύτατα τη χιακή κοινότητα και άλλαξαν τα δεδομένα της τοπικής

κοινωνίας. Η καταστροφή, τα γεγονότα και οι συνέπειες του τραγικού γεγονότος έδωσαν την αφορμή για έρευνα σχετικά με το πώς ήταν πριν και μετά την μικρασιατική καταστροφή και τον ερχομό των προσφύγων, οι πολιτιστικές και μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου.

Η εφημερίδα «Νέα Χίος» εκδιδόταν από το 1914 μέχρι το 1942. Εκδιδόταν τρεις φορές την εβδομάδα (Τρίτη – Πέμπτη – Σάββατο) αλλά ανά τακτά χρονικά διαστήματα η έκδοσή της διακόπτονταν. Η εφημερίδα ήταν κυρίως δίφυλλη, άλλοτε τετράφυλλη, με μέγεθος 0,35 * 0.5 εκ.

Το περιεχόμενο της ήταν ποικίλο. Αποτελούνταν από ενημερωτικά κείμενα, ιστορικά, λογοτεχνικά, σύντομες ειδήσεις, σχόλια, προγράμματα του κινηματοθέατρου και διαφημίσεις. Είναι αδύνατο να διακριθεί ένα σαφές σχέδιο οργάνωσης κατά τμήματα και θέματα. Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι τα περισσότερα δημοσιεύματα ασχολούνται με τοπικές ειδήσεις και σχόλια, τα οποία καταλαμβάνουν το μισό περίπου χώρο κάθε φύλλου, επιβεβαιώνοντας κατά αυτόν τον τρόπο έναν από τους βασικούς ρόλους του έντυπου: την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων της Χίου και την υιοθέτηση διαφόρων προτύπων που προωθούνταν μέσω των άρθρων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως οι εφημερίδες ασκούν μια εκτεταμένη επίδραση τόσο στις εμπειρίες μας όσο και στην κοινή γνώμη¹.

Τα περισσότερα άρθρα της εφημερίδας δεν είναι υπογεγραμμένα, γίνεται σαφές λοιπόν ότι ένα άτομο ήταν ο συντάκτης, ο αρθρογράφος, ο δημοσιογράφος. Αποδεικνύεται κατά αυτόν τον τρόπο μια ατομική – προσωπική σχέση του συγγραφέα με τα προβλήματα του τόπου, προβάλλεται δηλαδή μία ατομική βίωση της πολιτισμικής ταυτότητας του τόπου, που οδηγεί στην αυτοσυνειδησία και στην κατοχύρωση της ατομικής πολιτισμικής ταυτότητας².

Το μεγαλύτερο μέρος των κειμένων της εφημερίδας ενδιαφέρεται κυρίως στην ενασχόληση των κατοίκων με την Τέχνη και την συνεχή προβολή των δράσεων των

---

¹ Anthony Giddens, *Κοινωνιολογία*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ.487

² Βαρβούνης Μανόλης, *Πολιτισμική ταυτότητα και τοπικός τύπος- Η περίπτωση μίας σαμιακής εφημερίδας*, Αξονες και Προϋποθέσεις για μια διεπιστημονική έρευνα, Πρακτικά συνεδρίου, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου» - Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995, σελ. 91

τοπικών συλλόγων. Η προβολή των τοπικών πολιτισμικών δράσεων εξυπηρετεί την συνεχή προβολή και ανακοίνωση μουσικών και θεατρικών δράσεων.

1.3 Ο τοπικός Τύπος ως πηγή πληροφοριών

Οι εφημερίδες στην σύγχρονη μορφή τους έχουν την καταγωγή τους στα φυλλάδια και τα πληροφοριακά φύλλα που τυπώνονταν και κυκλοφορούσαν στον 18^ο αιώνα³. Η εφημερίδα αποτελεί μία σημαντική εξέλιξη στην Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, γιατί συσσωρεύει πολλές ετερόκλητες μορφές πληροφορίας σε ένα περιορισμένο και εύκολα αναπαραγόμενο σχήμα⁴.

Οι τοπικές εφημερίδες αποτελούν μια ενδιαφέρουσα πηγή πληροφοριών για την εκάστοτε περιοχή που προσπαθεί μέσα από τον τύπο να προβάλλει τον εαυτό της. Από το 1970 επικρατεί σε διεθνές επίπεδο η άποψη του K.Goldstein ότι οι τοπικές εφημερίδες παρέχουν πλήθος πληροφοριών για την έρευνα μιας τοπικής κοινωνίας ενώ παράλληλα σε εθνικό επίπεδο ο Μ. Μερακλής επισημαίνει ότι οι εφημερίδες αποτέλεσαν το μέσο ανάπτυξης νέων ειδών λαϊκής λογοτεχνίας, όπως το λαϊκό μυθιστόρημα και τα κόμικς⁵.

Οι εφημερίδες, δηλαδή ο τοπικός τύπος, μας πληροφορεί για ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των κατοίκων μίας περιοχής, στοιχεία που αποτελούν την «τοπική ταυτότητα». Είναι δύσκολο να διερευνήσει κανείς τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και το περιεχόμενο του όρου «τοπική ταυτότητα», όσων αφορά τα πολιτισμικά συστήματα μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, μιας συγκεκριμένης περιοχής, ενός συγκεκριμένου νησιού. Θα μπορούσαμε να ορίσουμε ότι η «τοπική ταυτότητα» αποτελεί ένα ιδεολόγημα των κατοίκων μιας συγκεκριμένης περιοχής που πιστεύουν και υποστηρίζουν την ιδιαιτερότητα της ιδιαίτερης πατρίδας τους έναντι άλλων τόπων που κατοικούνται από τον ίδιο λαό ή ανήκουν στο ίδιο κράτος⁶.

---

³ Anthony Giddens, *Κοινωνιολογία*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ.487

⁴ Όπως πριν σελ. 487

⁵ Μ. Γ. Μερακλής, *Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία*, Σύγχρονη εποχή, Αθήνα, 1998, σελ.9

⁶ Βαρβούνης Μανόλης, *Πολιτισμική ταυτότητα και τοπικός τύπος- Η περίπτωση μίας σαμιακής εφημερίδας*, Άξονες και Προϋποθέσεις για μια διεπιστημονική έρευνα, Πρακτικά συνεδρίου, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου» - Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995, σελ. 91

1.4 Σύντομη Ιστορική αναφορά των γεγονότων στη Χίο κατά τη χρονική περίοδο 1912 -1920

Από το 1566 μΧ. μέχρι το 1912 η Χίος ήταν μέρος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας⁷. Κατά το τελευταίο διάστημα της οθωμανικής διοίκησης το νησί κατοικείται κυρίως από Έλληνες χριστιανούς Ορθόδοξους, αλλά και από πολύ μικρές κοινότητες Εβραίων και Τούρκων⁸. Η καθημερινή συμβίωση τόσων εθνοτήτων ήταν απόλυτα ειρηνική, με αρκετές στιγμές αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων και με πλήρη υποταγή όλων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το πρωί της 11^{ης} Νοεμβρίου 1912 ο ελληνικός στόλος κατέφθασε στο νησί και μετά από πολυάριθμες συγκρούσεις με τους Τούρκους κατακτητές το απελευθέρωσε από την τουρκική κυριαρχία. Ο Τούρκος Διοικητής της Χίου Ζιχνή Βέης είχε δηλώσει για το νησί ότι *«Η Χίος είναι το Παρίσι της Ανατολής και προτιμώ να την κάνω στάχτη παρά να μου την πάρουν οι Έλληνες»*⁹. Ο ελληνικός στρατός και στόλος με την συμπαράσταση των κατοίκων της Χίου κατάφεραν να απομακρύνουν τον Τούρκο κατακτητή. Τον Νοέμβριο του 1912 πραγματοποιείται η ένωση της Χίου με την υπόλοιπη Ελλάδα και γενικότερα η προσάρτηση όλων των νησιών του Βορειοανατολικού Αιγαίου στο ελληνικό κράτος και δημιουργήθηκε η Διοικητική Περιφέρεια Αρχιπελάγους¹⁰.

Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν δυσάρεστα για τις σχέσεις της Χίου με τα Μικρασιατικά παράλια. Το 1914 πραγματοποιήθηκε ο πρώτος διωγμός των Ελλήνων από τις Μικρασιατικές ακτές. Το Μάρτιο του 1914 αρχίζουν να φθάνουν οι πρώτες κακές ειδήσεις από την αντίπερα όχθη. Στην εφημερίδα «Νέα Χίος» στις 4 Μαρτίου του 1914 άρθρο αναφέρει ότι *«άγριοι και λυσσαλέοι διωγμοί κατά των Ελλήνων εξαπέλυσαν χοτζάδες και απολίτιστοι σοφτάδες, εκδιώξεις Ελλήνων, καταλήψεις ελληνικών χωριών από Τούρκους, καταστροφές, θύματα και ληστείες»*. Στα μέσα του

---

⁷ Νίκος Διαμαντίδης, *« Η Ιστορία της Χίου »*, Χίος, 1979, σελ.26

⁸Μακριδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ.26

⁹Όπως πριν σελ.31

¹⁰Όπως πριν σελ.47

Μάη του 1914 καταφθάνουν στο νησί οι πρώτοι Έλληνες πρόσφυγες της Μικράς Ασίας¹¹.

Οι τοπικές αρχές φρόντιζαν για την περίθαλψη και την προσωρινή εγκατάσταση των προσφύγων στο νησί καθώς όλοι πίστευαν ότι με το που ηρεμήσουν οι καταστάσεις στην αντίπερα όχθη όλοι θα επιστρέψουν στα πάτρια εδάφη.

Η Χίος το Μάρτιο του 1915 και μέσα σε όλη την πολιτική αστάθεια κατοχυρώνεται για πρώτη φορά ως έδρα του Νομού και σύμφωνα με την επίσημη στατιστική του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας ο πληθυσμός της έχει ανέλθει σε 73.230 κατοίκους¹².

Το 1916 και το 1917 χαρακτηρίζονται χρονολογίες πείνας και δυστυχίας για τη Χίο. Η πολιτική αστάθεια του ελληνικού κράτους την εποχή εκείνη επιβάρυνε την κατάσταση που επικρατούσε στη Χίο. Η τραγικότητα της κατάστασης περιγράφεται σε άρθρο τοπικής εφημερίδας που αναφέρει ότι *«απελπισμένοι από την πείνα οι χωρικοί κατέβαιναν στην πόλη για την εξεύρεση ενός τεμαχίου άρτου»*¹³.

Το 1918 υπογράφεται το βασιλικό διάταγμα με το οποίο αναγνωρίζονται όσες πόλεις των Νέων χωρών πληρούν τις προϋποθέσεις του Νόμου για να ονομαστούν Δήμοι. Ανάμεσα τους αναγνωρίζεται και ο Δήμος της πρωτεύουσας του Νομού Χίου με την ονομασία «Δήμος Χίου»¹⁴. Τα πολεμικά γεγονότα από το πρώτο εξάμηνο του 1918 είχαν ηρεμήσει στα παράλια της Μικρασίας και έδιναν το δικαίωμα να αναπτυχθούν εντονότερα οι εμπορικές σχέσεις του νησιού με τις ελληνικές πόλεις των απέναντι ακτών.

Το 1919 η Χίος βρισκόταν σε ευφορία μετά την κατάληψη της Σμύρνης από τον ελληνικό στρατό. Χιώτες και Μικρασιάτες γιόρταζαν ενθουσιωδώς τα γεγονότα. Οι επιτυχίες του ελληνικού στρατού ενίσχυσαν το εθνικό φρόνημα και παράλληλα βελτίωσαν τις εμπορικές και κοινωνικές σχέσεις των κατοίκων του νησιού με τα παράλια. Επίσης κατά το χρονικό έτος 1919 παρατηρήθηκε άνθηση στη πολιτιστική ζωή του νησιού, άνθηση που συνεχίστηκε και κατά το χρονικό έτος 1920. Οι πρώτοι

---

¹¹ Όπως πριν σελ.74

¹² Όπως πριν σελ.79

¹³ Όπως πριν σελ.103

¹⁴ Νίκος Διαμαντίδης, *« Η Ιστορία της Χίου »*, Χίος, 1979, σελ.59

θίασοι κατέφθασαν στη Χίο το 1919. Το κινηματοθέατρο «Αστέρας» έκλεινε συμβόλαια το ένα μετά το άλλο με θιάσους της εποχής όπως του Χριστοφορίδη, της Καίτη Χάντα, του Κώστα Γαλάνη, του Ζ.Μέρτικα , καθώς και η Σμυρναϊκή οπερέτα ανέβαζαν τις παραστάσεις τους μπροστά στο διψασμένο για τέχνη και γαληνεμένο πια χιώτικο κοινό¹⁵.

1.5 Οι συνθήκες που επικρατούσαν στη Χίο κατά τη χρονική περίοδο 1920 -1930

Η χρονική περίοδος 1920 – 1930 υπήρξε μία περίοδος κατά την οποία η μόλις ενταγμένη στο ελληνικό κράτος¹⁶ , Χίος προσπαθούσε να αναδιοργανωθεί και να βρει τη θέση της μέσα στη νέα πραγματικότητα. Οι συνθήκες που επικρατούσαν όπως αναφέρθηκε και παραπάνω την περίοδο εκείνη κάθε άλλο παρά σύμμαχες ήταν στην προσπάθεια της.

Ο παρατεταμένος πόλεμος, η ασταθής πολιτική κατάσταση της χώρας, η μικρασιατική καταστροφή, οι πρόσφυγες, δημιούργησαν προβλήματα στην οργάνωση των υπηρεσιών του κράτους και δυσκόλευαν όλο και περισσότερο την καθημερινή ζωή των κατοίκων της Χίου.

Η δεκαετία την οποία περιγράφουμε, παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί παρόλα τα δεινά, τα οποία είχαν να αντιμετωπίσουν οι κάτοικοι του νησιού, στάθηκαν με αξιοπρέπεια και μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα άρχισαν μια ανοδική πορεία προς την άνθιση.

---

¹⁵ Μακρινδάκης Γιάννης, **10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940**, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ. 124

¹⁶ Το έτος 1912 αποτελεί σταθμό για την Ιστορία της Χίου. Όπως είπαμε και παραπάνω το 1912 η Χίος απελευθερώνεται από την τουρκική κυριαρχία και ενσωματώνεται στην Ελλάδα. Όπως πριν σελ.26

Μικρασιατική Καταστροφή

Ένα από τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα της δεκαετίας την οποία μελετάμε είναι η Μικρασιατική καταστροφή και ο διωγμός των Ελλήνων χριστιανών από τα Μικρασιατικά παράλια.

Μετά την επιτυχή εκδήλωση του κινήματος των Νεότουρκων το 1908 η θέση των Ελλήνων Χριστιανών της Τουρκίας έγινε πολύ δύσκολη. Ο Κεμάλ Αττατούρκ ήταν ο άνθρωπος, ο οποίος κατάφερε μέσα από τα ερείπια της οθωμανικής αυτοκρατορίας να αναστηλώσει ένα ισχυρό τουρκικό κράτος¹⁷.

Το τέλος των Βαλκανικών πολέμων το 1913 είχε ευνοϊκά αποτελέσματα για το ελληνικό κράτος, τον διπλασιασμό του πληθυσμού και της έκτασης της Ελλάδας και την παράλληλη συρρίκνωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η δυσαρέσκεια των Νεότουρκων από την συρρίκνωση του τουρκικού κράτους τους ώθησε σε μία οργανωμένη και συστηματική εκδίωξη των Ελλήνων χριστιανών¹⁸. Θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς την μικρασιατική καταστροφή ως το αποτέλεσμα της προσπάθειας δύο χωρών, για να δημιουργήσουν ισχυρά έθνη – κράτη (Ελλάδα, Τουρκία) με την παράλληλη στήριξη ή μη των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής¹⁹.

Ο κεμαλικός στρατός εισέβαλε στην Σμύρνη το 1922. Τον Σεπτέμβριο του 1922 ορδές φανατισμένων και διψασμένων για εκδίκηση Τσετών και στρατιωτικών του Κεμάλ λεηλατούν και πυρπολούν την Σμύρνη²⁰.

Η άμεση γειτονία της Χίου με την Μικρά Ασία, καθώς η Χίος απέχει μόλις πέντε ναυτικά μίλια από την χερσόνησο των Ερυθρών, όπου βρίσκεται η Σμύρνη, έγινε η αιτία να γίνει το νησί χώρος συγκέντρωσης χιλιάδων προσφύγων. Τα ρεύματα

---

¹⁷ Κλεάνθη Φάνη, *Ετσι χάσαμε τη Μικρασία : Ιστορική έρευνα*, βιβλιοπωλείο Εστία, Αθήνα 1984, σελ.24

¹⁸ Άννα Ρικανιάδη, *Η Μικρασιατική κοινότητα της Χίου και οι απόγονοι τους*, διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τμήμα Ανθρωπολογίας, Μυτιλήνη Μάρτιος 2000, σελ.38

¹⁹ Guzman Octavio, *Ανατομία στην "αιτία" και στην "αφορμή" για τη Μικρασιατική καταστροφή του 1822 = Anatomy of a disaster*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα, σελ.56

²⁰ Μακρινδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελλιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος, σελ.154

προσφύγων που κατέφθασαν στην Χίο άλλαξαν την κοινωνική δομή του τόπου και την καθημερινή ζωή των κατοίκων.

Είναι δύσκολο να αντιληφθούμε τα όσα υπέστησαν οι Έλληνες των παραλίων της Μικράς Ασίας. Η Σμύρνη ήταν το επίκεντρο των επιχειρήσεων του κεμαλικού στρατού²¹. Μαρτυρίες αποκαλύπτουν την φρικτή εικόνα του διωγμού, τις ανελέητες σφαγές, τις πυρκαγιές και τα δεκάδες ατμόπλοια που μεταφέρουν τους Έλληνες με ελάχιστα από τα υπάρχοντα τους και αποτελούν τα πιο συνηθισμένα αλλά και τραυματικά σημεία επιστροφής της συλλογικής μνήμης²².

Κοινωνία

Η κοινωνική δομή της Χίου το χρονικό διάστημα που μελετάμε παρουσιάζει μεγάλες αντιθέσεις, καθώς ο πληθυσμός της απαρτίζεται από δύο τμήματα με διαφορετική διάρθρωση, τους πρόσφυγες και τον εν – τόπιο πληθυσμό.

Οι πρώτοι πρόσφυγες μετά την Μικρασιατική καταστροφή έφθασαν στην Χίο τον Σεπτέμβριο του 1922. Στις 19 Σεπτεμβρίου του 1922 οι πρόσφυγες ανέρχονταν τις 18.000 και 60.000 περίμεναν στην Σμύρνη για την μεταφορά τους σε οποιοδήποτε νησί του Αιγαίου. Τον Νοέμβριο του 1922 με διαταγή της κυβέρνησης , ψηφίστηκε διάταγμα για την πολιτογράφηση των προσφύγων, από τους οποίους 38.000 διέμεναν στη Χίο, ακριβώς το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού του νησιού²³. Η γραμματέας

²¹ Καλυβιώτης Αριστοτέλης, *ΣΜΥΡΝΗ, η μουσική ζωή 1900 -1922*, music corner, Αθήνα 2002, σελ.12

²² Βλ. *Η «Έξοδος» : Μαρτυρίες από τους κατοίκους των Δυτικών παραλίων της Μικράς Ασίας*, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 1987

Βλ. Smith, Michael Llewellyn , *Το Όραμα της Ιωνίας : Η Ελλάδα στη Μικρά Ασία : 1919-1922*, Αθήνα : Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2002

Βλ. Κλεάνθης Φάνης , *Η Ελληνική Σμύρνη : Σελίδες από την ιστορία τις ,εικόνες από τη ζωή της και πλήρης εξιστόρηση της τραγωδίας του 1922*, Βιβλιοπωλείον της "Εστίας" Ι.Δ. Κολλάρου & Σία Α.Ε, 1996, Κλεάνθης Φάνης, *Ετσι χάσαμε τη Μικρασία : Ιστορική έρευνα*, βιβλιοπωλείον Εστία

Βλ. Αγγελομάτης Χρήστος, *Χρονικόν Μεγάλης Τραγωδίας : (Το έπος της Μικράς Ασίας)* , βιβλιοπωλείο Εστία, Μάϊος 1971 Αθήνα

Βλ. Παραδείσης, Νίκος, *Η Μεγάλη ιδέα (1921 - 1923) : Οι ύστατες προσπάθειες ενός μεγάλου οράματος*, βιβλιοπωλείο Εστία, 1991 , Αθήνα

²³ Μακριδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελλιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ.158

του γραφείου επιτροπής προστασίας των προσφύγων στη Χίο, Χρυσάνθη Τσιπουρλή Κρομμύδα αναφέρει σε συνέντευξή της ότι ο συνολικός αριθμός των προσφύγων που παρέμεινε στη Χίο υπολογίζεται γύρω στις 30.000²⁴.

Κατά την δεκαετία 1920 – 1930 η Χίος ήρθε αντιμέτωπη με αρκετά προβλήματα, στα οποία δόθηκαν λύσεις κυρίως από τα ιδιωτικά κεφάλαια των εφοπλιστών και όχι από το κράτος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την απόδειξη της απουσίας του κράτους είναι ότι ο πρώτος προσφυγικός συνοικισμός που οικοδομήθηκε με χρήματα του κράτους στο Βαρβάσι της Χίου το 1927, ακριβώς 5 χρόνια μετά την καταστροφή.

Στις 24 Ιουλίου του 1923 με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης της Λωζάνης, ξεκίνησε μια νέα περίοδος για τη Χίο. Οι πρόσφυγες είχαν εγκαταλείψει το όνειρο για επιστροφή στην πατρίδα και προσπαθούσαν μαζί με το γηγενή πληθυσμό να συνυπάρξουν σε μία οργανωμένη κοινωνία. Μάλιστα στις αρχές του 1923 έλαβε χώρα στην κεντρική πλατεία της Χίου το κολοσσιαίο προσφυγικό συλλαλητήριο διαμαρτυρίας για τα όσα σχεδιάζονταν στην Λωζάννη. Η οργή και ο θυμός απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση και στις εξωτερικές μεγάλες δυνάμεις τους οδήγησαν στην δημιουργία των κατά τόπους συλλόγων για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους. Συγκεκριμένα στη Χίο δημιουργήθηκε ο σύλλογος Μικρασιατών η «Αναγέννηση» που αριθμεί συνολικά 38.000 μέλη, τα οποία ζητούσαν την ένταξη τους στην χιακή κοινωνία με ίση αντιμετώπιση σε όλους τους φορείς, κοινωνία, οικονομία, πολιτική²⁵. Η δημιουργία του συλλόγου «Αναγέννηση» υπήρξε φυσική ανάγκη για τους πρόσφυγες των μικρασιατικών παραλίων. Ο σύλλογος των προσφύγων μικρασιατών δεν λειτουργούσε μόνο ως μηχανισμός προσδιορισμού, διατήρησης της ταυτότητας των ατόμων και συσπείρωσης των μελών του αλλά λειτουργούσε και ως μηχανισμός αποζημίωσης για αυτό που οι άνθρωποι πίστευαν ότι είχαν χάσει.

Οι πρόσφυγες Έλληνες των Μικρασιατικών παραλίων ήταν εγκατεστημένοι γύρω από την πόλη και κοντά σε χωριά με κλίση προς την ναυτιλία. Συγκεκριμένα 17.439 πρόσφυγες βρίσκονταν στην πόλη της Χίου, 1824 στον Βροντάδο, 1839 στα

---

²⁴ Γιάννης Τζούμας, , *Αφιέρωμα στην Μικρασιατική καταστροφή*, ΧΙΟΝΗ , Μάιος 1992, Χίος, σελ24

²⁵ Μακριδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος, σελ.165

Καρδάμυλα, 1967 στις Οινούσες και αρκετοί στον Κάμπο, στα Μαστιχοχώρια και στη Βολισσό²⁶.

Επίσης σύμφωνα με έρευνα του καθηγητή Αντώνη Μαγγανά η κοινωνία της Χίου κατά το χρονικό διάστημα 1920- 1928 παρουσίαζε συμπτώματα δημογραφικής ανισορροπίας και υπερηλικιότητας στο σύνολο του πληθυσμού της²⁷.

Οικονομία

Η οικονομία του νησιού την χρονική περίοδο που μελετάμε στηριζόταν κυρίως στην εξαγωγή εσπεριδοειδών, στην μαστίχα, στην ναυτιλία, στα καπνά, στο λιγνίτη και στα βυρσοδεψία. Η Χίος διέθετε μεγάλο στόλο ιστιοφόρων και ατμόπλοιων που εξυπηρετούσαν στην εξαγωγή προϊόντων.

Η οικονομία της Χίου ανανεωνόταν συνεχώς, στηριζόμενη κατά κύριο λόγο στην ναυτιλία και στην εξαγωγή εσπεριδοειδών. Κατά το χρονικό διάστημα 1920 -1930 το 1/3 των ιστιοφόρων και ατμόπλοιων του κράτους ανήκαν σε Χιώτες εφοπλιστές²⁸. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το 1924 στον Πειραιά ιδρύεται Σύνδεσμος Εφοπλιστών Χίου.

Οι Χιώτες ασχολούνταν με το εμπόριο από αρχαιοτάτων χρόνων, είχαν αναπτύξει δίκτυα διακίνησης ατόμων και αγαθών προς τις μικρασιατικές ακτές, την υπόλοιπη Ελλάδα και την Μεσόγειο χωρίς να σταθεί εμπόδιο κανένας κατακτητής, ούτε οι Γενουάτες που βρίσκονταν στο νησί από το 1346- 1560, ούτε οι Τούρκοι 1566 – 1912.

Η ανάπτυξη της ναυτιλίας και των εμπορικών σχέσεων με άλλες πόλεις της Ανατολής και της Δύσης δεν επηρέασε μόνο την οικονομία του νησιού αλλά είχε επιδράσεις και στις πολιτιστικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου. Οι ναυτικοί του νησιού

---

²⁶ Μαγγανάς Αντώνης, *Χίος "πρόσφατη εξέλιξη και πληθυσμιακή διάρθρωση ενός νησιού ναυτικών*, μετάφραση από κείμενο γαλλικού περιοδικού REVUE GEOGRAPHIQUE DES PAYS MÉDITERRANÉENS, έκδοσεις Χιακή Επιθεώρηση, 1972,σελ.12

²⁷ Όπως πριν σελ.14

²⁸ Φραγκάκη Έλενα, *Οι Χιώτες έμποροι στις διεθνείς συναλλαγές (1750 -1950)* , εκδόσεις Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1995, σελ.58

οτιδήποτε εντυπωσιακό εύρισκαν στο εξωτερικό φρόντιζαν να το μεταφέρουν και στον τόπο τους. Για το λόγο αυτό αλλά και εξαιτίας του γεγονότος ότι η Χίος κατά το πέρασμα των χρόνων είχε αρκετούς κατακτητές, παρουσιάζεται στο νησί ένας κοσμοπολιτισμός.

Παιδεία

Όσον αφορά την παιδεία από το 1923 μέχρι και το 1927 παρατηρείται κυριολεκτικά ένας οργανισμός στο πεδίο της εκπαίδευσης των κατοίκων. Υπήρχε η αντίληψη ότι η μόρφωση είναι αυτή που θα οδηγήσει σε μια οργανωμένη κοινωνία και θα επουλώσει τις πληγές του παρελθόντος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι εφοπλιστές ο ένας πίσω από τον άλλο να δωρίζουν χρηματικά κεφάλαια για την ανέγερση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ωστόσο ήδη από το 1872 λειτουργούσε στη Χίο το 1^ο Γυμνάσιο, το οποίο ήταν αποτέλεσμα του ζήλου των κατοίκων για μόρφωση²⁹.

Το 1924 ιδρύθηκε το Μιχάλειο Ορφανοτροφείο με χορηγία του εφοπλιστή Μίχαλου με σκοπό να συγκεντρωθούν αρχικά εκεί όλα τα ανήλικα ορφανά του νησιού και παράλληλα να μορφωθούν. Το 1925 ιδρύθηκε το Λιβάνειο Γυμνάσιο Χίου πάλι με δωρεά του εφοπλιστή Λιβανού. Το 1926 ο Μητροπολίτης Καρδαμύλων Ιωακείμ ιδρύει Παρθεναγωγείο στην περιοχή όπου διοικούσε. Επίσης το 1926 ιδρύθηκε το Σχολικό Μέγαρο Βολισσού, η Σχολή στις Αμάδες, το Παρθεναγωγείο στην περιοχή του Βροντάδου με δωρεά του εφοπλιστή Ι. Ξενιού, η Σχολή αρρένων Κάμπου με δωρεά του Μιλτιάδη Καλβοκορέση. Παράλληλα την ίδια περίοδο ιδρύθηκε ο πρώτος Εθνικός παιδικός Σταθμός στη Χίο με σκοπό την περίθαλψη και την μόρφωση ανηλίκων. Το 1927 δημιουργήθηκε το Δημοτικό σχολείο Μεστών, η Αστική σχολή Καρυών και η Καρράδειος Σχολή με χρήματα του εφοπλιστή Ι. Καρρά. Η προσπάθεια όλων στέφθηκε με επιτυχία³⁰. Το 1927 το 1^ο Γυμνάσιο Χίου κατάφερε να έχει ποσοστό εισαγωγής 100 % των μαθητών της στο Πανεπιστήμιο.

---

²⁹ Άννα Ρικανιάδη, *Η Μικρασιατική κοινότητα της Χίου και οι απόγονοι τους*, διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τμήμα Ανθρωπολογίας, Μυτιλήνη Μάρτιος 2000, σελ.63

³⁰ Τον Αύγουστο του 1925 επηρεασμένος από τα όσα συνέβαιναν στην παιδεία επισκέπτεται το νησί ο Γιάννης Ψυχάρης, για τον οποίο μάλιστα οργανώθηκε ειδική επιτροπή τιμητικής υποδοχής. Ο Γιάννης Ψυχάρης πραγματοποίησε διάλεξη στη Χίο με θέμα το γλωσσικό ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Οι μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου κατά την δεκαετία 1920-1930.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της πτυχιακής μου εργασίας έχοντας λάβει από το προηγούμενο κεφάλαιο μια εικόνα για τις συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στο νησί της Χίου και σε συνδυασμό με τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει από την εφημερίδα «Νέα Χίος», θα περιγράψουμε στο παρόν κεφάλαιο τη σχέση που είχαν οι κάτοικοι της Χίου με τη μουσική, το χορό και το θέατρο.

Οι συνθήκες που επικρατούσαν στη Χίο από το 1912 με την ενσωμάτωση του νησιού στο νέο ελληνικό κράτος και μετά κατά την χρονολογία που μελετάμε δίνουν την εικόνα ενός τόπου που συνεχώς προσπαθεί ώστε να αντιμετωπίσει τις κακουχίες της εποχής. Όσον αφορά τη σχέση των κατοίκων της Χίου με τη μουσική, εύκολα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η διασκέδαση για αρκετούς θα θεωρούνταν πολυτέλεια. Ωστόσο σύμφωνα με άρθρα της εφημερίδας «Νέα Χίος» παρατηρούμε ότι η μουσική αποτελούσε μέρος της καθημερινότητας των κατοίκων ανεξαρτήτως τις συνθήκες. Σε κείμενο της εφημερίδας στις 16/10/1924 περιγράφεται η σχέση των κατοίκων της Χίου με μουσική :

« η μουσική πριν μία δεκαετία ήτο άγνωστη για τη Χίο... λόγω των συνθηκών... όποιος ασχολιόταν με τη μουσική ήτο κηφήνας και άεργος.... Η μουσική υπήρχε μόνο στους γάμους, τα πανηγύρια, τις ιδιωτικές συγκεντρώσεις.... Με την αφύπνιση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας άρχισαν οι Χιώτες να ασχολούνται με τη μουσική..... η δημοτική μουσική έκαμε τους Χιώτες να συγκινηθούν, να την αγαπήσουν και να περάσουν σε πρόοδο.... Σημαντικό ρόλο για την πρόοδο της μουσικής στη Χίο είχαν οι μαθητές των σχολείων που ασχολήθηκαν με την μουσική...».

Ο «οργασμός στη παιδεία» όπως χαρακτηρίστηκε από τον ερευνητή – μαθηματικό Γιάννη Μακρινδάκη οδήγησε τους Χιώτες στην ενασχόληση τους με την μουσική. Η πίστη στην ιδέα ότι η μόρφωση και η παιδεία μπορούν να μας οδηγήσουν σε πρόοδο για μία καλύτερη κοινωνία, συγκίνησαν τους πλουσίους και εφοπλιστές της εποχής να καταβάλουν χρηματικά κεφάλαια για την δημιουργία σχολείων. Οι μαθητές των σχολείων ήταν οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με την μουσική και φρόντισαν για την

διάδοση, την πρόοδο και την καθιέρωσή της στην καθημερινή ζωή των κατοίκων του νησιού³¹.

Με βάση τα στοιχεία που έχουμε συγκεντρώσει καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα: η σχέση των κατοίκων της Χίου με τη μουσική διαμορφώνονταν σε τρεις βασικούς χώρους και στα υπαίθρια γλέντια. Ενώ παράλληλα υπήρχαν τρεις βασικοί φορείς όπου προσπαθούσαν να αναπτύξουν αυτή τη σχέση. Κατά τη χρονολογία 1920 -1930 σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν τα κείμενα της εφημερίδας οι Χώροι όπου συγκεντρώνονταν οι κάτοικοι της Χίου για να διασκεδάσουν και να ακούσουν μουσική ήταν το κινηματοθέατρο « Αστέρας», η «Λέσχη Ισότις» και το κεντρικό καφενείο της πόλης το «Κέντρο».

2.2 Οι χώροι της μουσικής εκπαίδευσης

Κινηματοθέατρο Αστέρας

Η πολιτιστική ζωή της Χίου αμέσως μετά την προσάρτησή της με το ελληνικό κράτος άρχισε να γνωρίζει άνθηση μετά το 1914. Το καλοκαίρι του 1914 άρχισε τη λειτουργία του ο μεγάλος ευρωπαϊκών προδιαγραφών κινηματογράφος « Έδισσων» σε κτίριο που κατασκευάστηκε ειδικά για την χρήση αυτή και ανήκε στην εταιρία των αδελφών Καλκούδη και Σία. Τον Απρίλιο του 1915 οι αδελφοί επιχειρηματίες Δημόπουλοι με καταγωγή από τη Σμύρνη αγοράζουν τον κινηματογράφο, τοποθετούν νέα συστήματα και νέα γούστα και τον μετονομάζουν σε «Αστέρα»³². Οι επιχειρηματίες Δημόπουλοι προσπάθησαν να φτιάξουν έναν παρόμοιο κινηματογράφο με αυτόν που είχαν στην Σμύρνη και λεγόταν « Παρί».

Παρατηρούμε την σχέση που αναπτύσσονταν μεταξύ των παραλίων της Μικράς Ασίας και της Χίου. Χιώτες έμποροι και επιχειρηματίες αλλά και το αντίστροφο δρούσαν και στις δύο περιοχές. Θα μπορούσαμε μάλιστα να συμπληρώσουμε ότι η Χίος υπήρξε ωφελημένη από τη σχέση αυτή καθώς ό,τι συνέβαινε στη Σμύρνη που αποτελούσε το Παρίσι της Ανατολής, επηρέαζε και τη Χίο.

---

³¹ Μακρινάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελλινναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ.26

³² Όπως πριν σελ. 57

Η πρώτη προβολή του Αστέρα έγινε στις 12 Ιουνίου το 1915 με την ταινία «Κόμης Μοντεχρίστος» και η συνέχεια αποδείχτηκε πολύ ενδιαφέρουσα αφού οι νέοι επιχειρηματίες συνεργάστηκαν με εταιρίες όπως οι Νορδισκ, Αμπρόζιο, Ιταλα-φιλμ, Ρόμπερτ Βιταγραφ, Βιογραφ, και έφεραν συνεχώς νέες ταινίες πρώτης προβολής για το διψασμένο κοινό της Χίου.

Το κινηματοθέατρο Αστέρας περιλάμβανε δύο μεγάλες αίθουσες, στη πρώτη προβάλλονταν κινηματογραφικές ταινίες και στη δεύτερη πραγματοποιούνταν παραστάσεις θιάσων, συναυλίες, οπερέτες, διαλέξεις επιστημονικού ενδιαφέροντος συνοδευόμενες πάντα από τη μελωδία βιολιού και πιάνου.

Από το 1920 ξεκινούν να καταφθάνουν οι πρώτοι θίασοι στο νησί. Ο προορισμός των θιάσων ήταν η Σμύρνη, αλλά επισκέπτονταν πρώτα τη Χίο ώστε να ευχαριστήσουν το κοινό τους. Κατά την δεκαετία 1920 -1930 σύμφωνα με τα άρθρα της εφημερίδας «Νέα Χίος» πραγματοποίησαν παραστάσεις στη Χίο οι θίασοι της κυρίας Έλλης Αφεντάκη, του Βεάκη-Νεζέρ, της Βασιλάκη, του Θάνου Ζάχου, του Θεοδωρίδη και της Μαρίκας Κοτοπούλη. Τα κείμενα της εφημερίδας παρουσιάζουν με ενθουσιασμό και με θέρμη την υποστήριξη του χιακού κοινού για τις παραστάσεις των θιάσων. Συγκεκριμένα αναφέρεται :

«Χθες ήρθε από τη Σμύρνη ο θίασος του Θάνου Ζάχου- με δεκαπέντε άτομα για λίγες παραστάσεις, επιθεωρήσεις και οπερέτες (26/1/1921)»

«Έφθασε ο θίασος της κυρίας Ειρήνης Βασιλάκη για να καταπλήξει το κοινό με το ταλέντο και την μελωδική φωνή της τους θαυμαστές του θεάτρου σε ένα έργο της ίδιας (29/4/1921).....Διέπρεψε η κυρία Βασιλάκη... οι αίθουσες ήτο ασφυχτικά γεμάτες (1/5/1921)»

Στις 25/11/1924:

«"Την πρωτοβουλία και φροντίδι του εκ Μυτιλήνης συμπαθούς και προοδευτικού Θεατρώνη κ. Ιακώβου Φωκαέως δίδεται κύριον εσπέρας Μουσική συναυλία υπό της υπό τον κ. Λαίλιον Ορχήστρας μετά Χορού εις την Αίθουσαν του Κινηματογράφου Αστηρ. Δεν αμφιβάλλομεν ότι το κοινόν μας θα επιδοκιμάση και θα υποστηρίξει την συναυλίαν.»

«Κόσμος και κοσμάκης χθες στην πρώτη της οπερέτας Αφεντάκη. Δεν εύρισκες κάθισμα. Και τα ακούνητα ξεσηκώθησαν. Πώς όμως να μη ξεσηκωθούν για μια τέτοια θεατρική απόλαυσι (21/1/1926)»

«Την Τετάρτη 13 Μαρτίου δίδεται εις το Κινηματοθέατρον "Αστήρ" έκτακτος συναυλία υπό του κ. Τάκη Τσουμπρή βαρυτόνου και της χορεύτριας Σαρλοττωσ Τσουμπρή με πρόγραμμα πλουσιώτατον διάφορα εκλεκτά μουσικά τεμάχια και χοροί. Το Χιακόν κοινόν δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θέλει δειχθή πρόθυμον να τιμήση τους εκλεκτούς καλλιτέχνας χάρις εις τους οποίους θέλει διέλθη μερικής ώρας αναψυχής και διασκεδάσεως (9/3/1929)».

Κατά το χρονικό έτος 1925 ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου με τις διαλέξεις που διοργανώνει και το κινηματοθέατρο Αστέρας με τις παραστάσεις διάφορων θιάσων δραστηριοποιούνται έντονα γύρω από τον σύγχρονο πολιτισμό των Τεχνών³³. Ο θίασος Βεάκη –Νεζέρ εγκαταστάθηκε στο νησί της Χίου το 1925 και παρουσίαζε συνεχώς παραστάσεις στον Αστέρα. Το 1926 ο Θίασος της Έλλης Αφεντάκη πραγματοποίησε παραστάσεις στον Αστέρα με τη συμμετοχή 35μελούς ορχήστρας και εντυπωσίασε το κοινό. Επίσης το καλοκαίρι του 1926 έκανε την πρώτη του εμφάνιση στη Χίο ο θίασος της Μαρίκας Κοτοπούλη με την παράσταση «Αγνός Γλεντζές» ενθουσιάζοντας το χιακό φιλοθέαμον κοινό³⁴.

Οι θίασοι δεν παρουσίαζαν μόνο θεατρική παράσταση αλλά περιλάμβαναν στο πρόγραμμά τους χορό και τραγούδι. Η μουσική δηλαδή ήταν απαραίτητο στοιχείο για την παρουσίαση μίας παράστασης. Με αυτό τον τρόπο μεταδίδονταν στους θεατές διαφορετικές μουσικές. Σύμφωνα με τον J. Attali στην πραγματεία του «Θόρυβοι» διακρίνει τέσσερις διαφορετικούς τρόπους μετάδοσης της μουσικής: τη «θυτική τελετουργία», «την παράσταση», «την επανάληψη» και «την σύνθεση»³⁵. Στην περίπτωση του κινηματοθέατρο Αστέρα και των συνεχόμενων θεατρικών παραστάσεων από τους διάφορους θιάσους της εποχής, η μουσική μεταδίδεται με τον τρόπο της «παράστασης». Κατά την παράσταση η μουσική αποκτά ένα νέο αισθητικό νόημα. Η μουσική εξελίσσεται σε μία μουσική παράσταση που επιτελείται

---

³³ Όπως πριν σελ.209

³⁴ Όπως πριν σελ.210

³⁵ J . Attali , Θόρυβοι : δοκίμιο πολιτικής οικονομίας της μουσικής, (μετάφραση Ν. Αδριτσάνου) Αθήνα 1991 σελ 26

δραματουργικά με θεατρικό τρόπο: ο μουσικός παίζει και το κοινό τον παρακολουθεί. Κατά την παράσταση ο μουσικός ορίζει την διαδικασία της μουσικής επιτέλεσης ως μία ατομική ερμηνευτική πράξη, ενώ το κοινό περιορίζεται σε μια αισθητική σχέση με το ερμηνευόμενο και τα συμφραζόμενα της παραγωγής του³⁶.

Η αίθουσα του Αστέρα είχε πολλαπλές χρήσεις. Λειτουργούσε ως στέγη για την πραγματοποίηση παραστάσεων, διαλέξεων, συναυλιών, συμβουλίων για όλους τους συλλόγους που δρούσαν την εποχή εκείνη αλλά και για την πραγματοποίηση παραστάσεων και παρουσίαση μεγάλων μουσικών ταλέντων της εποχής που αναδείχθηκαν μέσα από το Μουσικό Όμιλο Χίου και τα μουσικά Ωδεία.

Μερικά παραδείγματα από την εφημερίδα:

Ο φιλόμουσος Α. Βεκιάρéλης πραγματοποίησε ομιλία περί μουσικής στον Αστέρα (10/12/1920)

Η πιανίστρια Πέπα Μελέκου θα παρευρεθεί στον Αστέρα (7/1/1921)

Ο Κ. Πρεδάρης: βαρύτονος τραγουδιστής, ήρθε για να δώσει συναυλία-κονσέρτο στη Χίο. Αριστούχος του Ωδείου Αθηνών. (12/6/1924, 14/6/1924)

Παρακάτω δίνονται μερικά ονόματα μουσικών, για τους οποίους υπήρχε αναφορά στην εφημερίδα για τις παραστάσεις τους στη σκηνή του «Αστέρα»:

Καραυάν: Αρμένιος οξύφωνος τραγουδιστής (14/3/1920)

Δις Πέπα Μελέκου και Δις Βασιλειάδου: πιανίστριες (14/3/1920)

Κλειώ Βρασιβανοπούλου: Διακεκριμένη Ελληνίδα Καλλιτέχνη στην Χίο, Άριστη τραγουδίστρια, Τετιμημένη με αργυρό μετάλλιο στην δραματική (24/4/1921)

Ειρήνη Βασιλάκη: τραγουδίστρια της Όπερας (27/4/1921)

Ηρακλής Πασχαλίδης: Διακεκριμένος Βαθύφωνος Έλληνας Καλλιτέχνης (10/6/21)

---

³⁶ Κάβουρας Παύλος, *Η έννοια του μουσικού δικτύου. Σχέσεις παραγωγής και σχέσεις εξουσίας*, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997 σελ. 39

Ουμπέρτο Αντζελίνη: Μελλοντικός συμπαθής Καλλιτέχνης (17/7/21)

Αθηνά Λοράνδου: Εξαιρετική φυσιογνωμία της Ελληνικής Σκηνής

Κος Καρατζάς: βιολιστής σε εκδηλώσεις στην Αθήνα-Ζάππειο (31/5/1924)

Μ. Πισία: Πιανίστρια (12/6/1924, 17/6/1924)

Κος Καρυδιάς: μουσικός (βιολοντσέλο) (14/8/1924)

Ναίλιος Καρακάσης: Καλλιτεχνικός Πιανίστας της Ορχήστρας Μυτιλήνης (15/11/1924)

Ο υπεύθυνος της εφημερίδας φρόντιζε κάθε φορά να υπάρχει ανάλογο κείμενο σχετικά με το πρόγραμμα των προβολών ταινιών και παραστάσεων του Αστέρα έτσι ώστε να ενημερώνεται το φιλόμουσο κοινό της Χίου και να υποστηρίζει την προσπάθεια των καλλιτεχνών με την παρουσία του.

Λέσχη Ισότητας

Μετά τον ερχομό των Ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας στη Χίο και συγκεκριμένα της ανώτερης τάξης Μικρασιατών συνδυασμό με τους πλούσιους γαιοκτήμονες, μεγαλέμπορους και βιομηχάνους της Χίου ήταν απαραίτητο για τις ψυχαγωγικές ανάγκες κυρίως των ανδρών να δημιουργήσουν τις λεγόμενες «λέσχες»³⁷. Η μεγαλύτερη και πιθανόν με τις περισσότερες δραστηριότητες για τα μέλη της ήταν η «Λέσχη Ισότητας». Τα μέλη της Λέσχης συναθροίζονταν, διασκέδαζαν με ευρωπαϊκή και ελαφρά μουσική, έχτιζαν πολυτελείς κατοικίες με δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα και υλικά³⁸.

Η Λέσχη διέθετε χώρο για την πραγματοποίηση των χοροεσπερίδων από τους διάφορους συλλόγους που λειτουργούσαν την περίοδο εκείνη. Μάλιστα σε κείμενο της εφημερίδας στις 11/2/1921 ανακοινώνεται η διάθεση χώρου για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων στη Λέσχη Ισότητας:

---

³⁷ Ίντζες Μιχάλης, *Ανατολικά της Χίου – Δυτικά της Σμύρνης, η θρησκευτική και κοινωνική ζωή στη χερσόνησο της Ερυθραίας 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας*, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006, σελ 143

³⁸ Σωτήρης Χτούρης, Χριστίνα Βαρκαράκη, *Πολιτισμικές πρακτικές, πολιτισμικά δίκτυα και κοινωνική διαφοροποίηση*, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας), Υπουργείο Αιγαίου – Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας, σελ.82

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ- "Καθίσταται γνωστόν εις τους υποβάλλοντας αιτήσεις προς παραχώρησιν της αιθούσης της Λέσχης δια χορούς, υπέρ φιλανθρωπικών σκοπών...."

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία έχουμε καταγράψει από την ερευνά μας παρατηρούμε ότι οι χοροεσπερίδες στη Λέσχη είχαν καθιερωθεί ως την πιο δημοφιλή διασκέδαση των κατοίκων με αφορμή τα Χριστούγεννα, τις Απόκριες, το Πάσχα. Μάλιστα σε κείμενα της εφημερίδας περιγράφονται οι Χοροί στη Λέσχη με έντονο ενθουσιασμό:

«Την ερχόμενη Κυριακή ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου αντί συγκέντρωση θα πραγματοποιήσει χοροεσπερίδα στη Λέσχη Ισότις (30/1/1920)..... Ενθουσιώδες το κοινό απ' την έναρξη του χορού έως τη λήξη μετά τα μεσάνυχτα. Στα διαλείμματα τραγούδησαν (Ν. Πελεκάνος και Α. Καμπίρης), απήγγειλαν δίστιχα (Βεκιαρέλης) όπου σκόρπισαν γέλιο και τόνωσαν την ευθυμία του κοινού, και ένα ποίημα (Β. Πατρώνας). Στους διάφορους χορούς διακρίθηκαν στη χάρη και στη χορευτική δεξιότητα οι Δεσποινίδες: Ελένη Γλύπη, αδερφές Δρόσου, αδερφές Μπαχά και άλλες. Επίσης, υπήρξαν και δεσποινίδες πολύ ωραία μεταμφιεσμένες (4/2/1920). Μετά τους καλλιτεχνικούς θριάμβους ους κατήγγεν εις διαφόρους πόλεις της Ελλάδος και του Εξωτερικού, κατόπιν ειδικής εντολής της Κυβερνήσεως αφίκετο και εις την πόλιν μας ο Διεθνούς φήμης πρώτος Έλλην τυφλός καλλιτέχνης του παγιαύλου- φλάουτο- κ Ευάγγελος Πλουμιστός, αριστούχος διπλωματούχος Α Βραβείον- Χρυσούν- του Ωδείου Πειραιώς όστις θα εμφανισθή ενώπιον του φιλομούσου της πόλεώς μας κοινού, το προσεχές Σάββατον 2 Ιουνίου εν τη Αιθούση της Λέσχης - Ισότις- την 9 1/2μμ με πρόγραμμα πλούσιον και εκλεκτόν.(31/5/1928).

Τα σχόλια της εφημερίδας δεν επικεντρώνονται μόνο στο Χορό αλλά οι αναγνώστες ενημερώνονται για όλα όσα συνέβησαν αλλά και για το ποιες δεσποινίδες ξεχώρισαν με τα χαρίσματα τους. Το ύφος του αρθρογράφου χαρακτηρίζεται από απλότητα και από κουτσομπολίστικη διάθεση.

Επίσης αναφέρεται :

Την Κυριακήν 7ην τρέχ. Δίδεται εν τη Λέσχη Ισότις Χορός υπό της Εφορείας του Σκυλίτσιου Νοσοκομείου υπέρ του Φιλανθρωπικού τούτου Καταστήματος.. (2/2/1921)

Ο χορός της Ενώσεως των Εφένδρων Χίου το εσπέρας του Σαββάτου εις τας Αιθούσας της Λέσχης Ισότης και του Κέντρου διεζήχθη με ζωηρότητα μέχρι των πρωϊνών ωρών.(5/3/1925)

Την 17ην τρέχοντος και ώραν 9ην μμ η Ένωσις των Ελληνίδων Κυριών και Νεανίδων Χίου δίδει Μουσικήν Συναυλίαν εν τη Αιθούση της Λέσχης "Ισότης" υπέρ του Σωματείου με πρόγραμμα εκλεκτόν και πλούσιον πρωτοβουλία του κ. Περρή και συμβολή των Δ/δων Κρασοπούλου, Φαρδή, Πετροκοκκίνου και Καπετανίδη, θα απαγγείλη δε η Δις Μαυροπούλου. Το κοινόν μας το οποίον εξετίμησεν δεόντως μεχρι σήμεραν την αγαθοεργόν και κοινοφελή δράσιν του Σωματίου θα υποστηρίξη προθύμως την διδομένην παρ' αυτού συναυλίαν. (13/2/1926)

Το σημαντικότερον γεγονός διά την περίοδον της εφειτεινής Αποκριάς θα είναι όπως και πέρυσιν ο καθιερωμένος ετήσιος πλέον Χορός των Προσκόπων την 18 Φεβρουαρίου ημέραν Σάββατον και ώραν 9.30 μμ εν τη Λέσχη "Ισότης". Η επιτυχία του θεωρείται από τούδε εξησφαλισμένη. (7/2/1928)

"Μετά μεγίστης επιτυχίας διεζήχθη την Κυριακήν....χορός διαρκέσας εν γενική ευθυμία από τις 8ης μμ μέχρι της 8ης πρωινής. Συγχαρητηρίων πολλών αξία είναι η επί της διοργανώσεως του χορού τούτου Επιτροπής...." (23/2/1921)

Επίσης ο ρόλος της Λέσχης δεν περιοριζόταν μόνο στην διοργάνωση χοροεσπερίδων για την διασκέδαση των μελών της αλλά φρόντιζε για την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία των μελών της. Μία από τις δραστηριότητες των μελών της Λέσχης που αναφέρεται σε κείμενα της εφημερίδας ήταν η εκμάθηση παραδοσιακών χορών:

Η Λέσχη Ισότης ξεκινάει τις χορευτικές συγκεντρώσεις με στόχο τη δημιουργία μίας ομάδας υψηλού επιπέδου στο χορό. (26/1/1926)

Επίσης ο χώρος της Λέσχης Ισότητας χρησιμοποιούνταν πολλές φορές από τον Φιλοτεχνικό Όμιλο Χίου για την πραγματοποίηση διαλέξεων με περιεχόμενο καλλιτεχνικής φύσεως. Για παράδειγμα:

Κυριακή 3 Μαρτίου ώρα 4.30μμ ΑΚΡΙΒΩΣ. 1) Μουσική: "PRINTEMS" GRIEG υπό Δ/δος Ζωής Παληού 2) Διάλεξις κ. Ηλία Τσάγκαρη δικηγόρου. Θέμα: Η σύγχρονος περί δικαιοσύνης αντίληψης παρά τω λαώ. 3) Μουσική: "Κονσέρτο VIOTTI" Μέρος

Α'. Υπό Δ/δος Ζωής Παν. Διαμαντίδου με τη συνοδεία Πιάνου υπό της Δ/δος Ζωής Παληού μαθητριών του Ωδείου μας. Στην αίθουσα της Λέσχης Ισότις.

Καφενέδες

Τα καφεενεδάκια της πόλης είχαν την τιμητική τους σχεδόν κάθε μέρα και ήταν χώροι συγκέντρωσης όλων των κατοίκων της πόλης ανεξαρτήτως κοινωνικών τάξεων. Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες τα τραπεζάκια δίπλα στην παραλία γέμιζαν με κόσμο. Τα περισσότερα από τα καφενεία φρόντιζαν να έχουν και μουσικούς με σκοπό τη διασκέδαση των πελατών. Πολύ συχνά οι μουσικοί έκαναν και καντάδες κάτω από τα σπίτια νεαρών κοριτσιών, γεμίζοντας με μελωδίες τα στενά της πόλης. Μέσα στα καφενεία μπορούσε κανείς να βρει νοστιμότετους μεζέδες, μουσική, κεφάλους πελάτες. Μεγαλύτερη προσέλευση κόσμου στα καφενεία παρατηρούνταν τις ημέρες των εορτών όπου πραγματοποιούνταν διάφοροι χοροί. Μάλιστα σε κείμενο της εφημερίδας (4/2/1928) ανακοινώνεται στους αναγνώστες ότι κατά τις ημέρες των εορτών τα καφενεία και οι λοιποί χώροι διασκέδασης θα παραμένουν ανοιχτοί όλοι τη νύχτα:

Καθιστώ ημίν γνωστόν ότι λόγω των ημερών των Απόκρεω θα μένουσιν ανοικτά τα Χοροδιδασκαλεία, Λέσχαι, Καφενεία, Ζαχαροπλαστεία, Ζυθοπωλεία καθ' όλην την νύκτα ως και ανα εν εστιατόριον εκ περιτροπής από 1-27 Φεβρουαρίου ε.ε. ως και ότι επιτρέπονται τα άσματα και όργανα εν αυτοίς και εν ταις οδοίς.

Το μεγαλύτερο καφενείο της Χίου κατά την δεκαετία 1920 – 1930 ήταν το επονομαζόμενο «Κέντρον»³⁹. Τα καφενεία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως χώροι συγκέντρωσης κατώτερων κοινωνικών τάξεων, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν έναν δικό τους τρόπο επικοινωνίας, τα λεγόμενα «τσούκλια»⁴⁰.

---

³⁹ Μακρινδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελλινναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ. 182

⁴⁰ Μαυρογιώργη Παντελή, *Το χωριό μου ο Άγιος γεώργιος ο Συκούσης*, εκδόσεις του Μορφωτικού Συλλόγου Αγίου Γεωργίου, Χίος 1991 σελ.31

Οι χώροι διασκέδασης και η κοινωνική διαφοροποίηση

Εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς από την παραπάνω ανάλυση σχετικά με τους χώρους διασκέδασης ότι αναπτύσσεται ένα ταξικό ζήτημα. Η οικονομική και κοινωνική ανισότητα είναι παρούσα ακόμα και στον τρόπο διασκέδασης. Τα μέλη της Λέσχης Ισότης είναι κυρίως άτομα από την ανώτερη κοινωνική τάξη σε αντίθεση με τους Καφενέδες που είναι προσιτοί σε λαϊκά κοινωνικά στρώματα.

Η ανώτερη κοινωνική τάξη αποτελείται κυρίως από γαιοκτήμονες, μεγαλέμπορους και βιομήχανους που βρίσκονται εγκατεστημένοι γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα και κωμοπόλεις. Η αστική τάξη είχε υιοθετήσει μουσικοχορευτικά πρότυπα από τα μεγάλα πολιτισμικά κέντρα και στο ρεπερτόριό της περιελάμβανε καντάδες, οπερέτες, τραγούδια από την αθηναϊκή επιθεώρηση και την ευρωπαϊκή ή ελαφρά μουσική.

Τα στοιχεία από την βιβλιογραφία σχετικά με τη δράση της Λέσχης Ισότητας της Χίου είναι ελλιπή παρόλ' αυτά μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με τις Λέσχες που λειτουργούσαν στο γειτονικό νησί, τη Λέσβο από το κείμενο του Σωτήρη Χτούρη και της Χριστίνας Βαρκαράκη «Πολιτισμικές πρακτικές, πολιτισμικά δίκτυα και κοινωνική διαφοροποίηση» που περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο: Λέσβος (19^{ος} -20^{ος} αιώνας). Συγκεκριμένα αναφέρουν : «τα αναγνωστήρια και οι λέσχες των κωμοπόλεων είχαν ποικίλοι δραστηριότητα μέχρι και το 1912, που δεν χρειάζεται πλέον να εξυπηρετούν εθνικούς σκοπούς και γίνονται ξεκάθαρα κέντρα πολιτισμικής δραστηριότητας και χώροι συγκέντρωσης των μελών της Αστικής τάξης που τα συντηρούν. Στα καταστατικά τους πλαίσια , στην επονομασία και την διοργάνωση τους εξακολουθούν να υιοθετούν πρότυπα από την πλούσια παράδοση των Λεσχών στην Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη. Η θεατρική τους δραστηριότητα , η διοργάνωση χοροεσπερίδων και φιλολογικών βραδιών, η κατάρτιση μαντολινάτων, απευθύνονται άμεσα σε ένα περιορισμένο αστικό κοινό αλλά έχουν σαφώς έναν ευρύτερο πολιτισμικό αντίκτυπο»⁴¹.

---

⁴¹ Σωτήρης Χτούρης, Χριστίνα Βαρκαράκη, **Πολιτισμικές πρακτικές, Πολιτισμικά δίκτυα και Κοινωνική Διαφοροποίηση**, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο: Λέσβος (19^{ος}- 20^{ος} αιώνας), Υπουργείο Αιγαίου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας, σελ. 86

Κατά τον ίδιο τρόπο λειτουργούσε και η Λέσχη Ισότις Χίου. Κύριο μέλημα των μελών της ήταν η ψυχαγωγία και η διασκέδαση τους. Η προβολή των δραστηριοτήτων της Λέσχης Ισότις στην εφημερίδα ήταν σύνηθες φαινόμενο.

Από την άλλη πλευρά τα καφενεδάκια ήταν χώροι συγκέντρωσης για λαϊκότερα στρώματα της κοινωνίας. Προσιτά για όλους με φθηνούς μεζέδες, ποτό και μουσική. Οι θαμώνες των καφενείων είχαν δικό τους κώδικα επικοινωνίας και χρησιμοποιούσαν τα λεγόμενα «τσούκλια» μεταξύ τους. Επρόκειτο δηλαδή για μητρώα, δηλαδή ξεχωριστά ονόματα για τον κάθε πελάτη που δήλωναν κάποια ιδιαιτερότητα του⁴².

Όπως αναφέραμε στο πρώτο κεφάλαιο η κοινωνική δομή της Χίου παρουσιάζει αρκετές αντιθέσεις ο πληθυσμός αποτελείται από δύο τμήματα το γηγενή πληθυσμό και τους πρόσφυγες. Ο εντόπιος πληθυσμός ασχολείται κατά κύριο λόγο με την ναυτιλία και το εξαγωγικό εμπόριο, σε αντίθεση με τους πρόσφυγες που ασχολήθηκαν κυρίως με αγροτικές και γεωργικές εργασίες. Καταλαβαίνουμε λοιπόν την διαφορετικότητα που μπορεί να προκύψει ως προς τον τρόπο ζωής που ακολουθούσαν οι μεν και οι δε. Η διαφορετικότητα επηρεάζει και τον τρόπο διασκέδασης της ανώτερης και κατώτερης κοινωνικής τάξης. Η ανώτερη κοινωνική τάξη διασκεδάζει με δυτικά πρότυπα και στοιχεία που επικρατούσαν στις μεγάλες πόλεις της εποχής την Κωνσταντινούπολη και την Σμύρνη. Σε αντίθεση με την κατώτερη κοινωνική τάξη που έβρισκε τρόπους διασκέδασης προσαρμοσμένους στην οικονομική τους δυνατότητα.

---

⁴²Μαυρογιώργη Παντελή, *Το χωριό μου ο Άγιος γεώργιος ο Συκούσης*, εκδόσεις του Μορφωτικού Συλλόγου Αγίου Γεωργίου, Χίος 1991, σελ.54

2.3 Οι φορείς της μουσικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τα στοιχεία τρεις είναι οι βασικοί φορείς που προωθούσαν την μουσική παιδεία και τον χορό στη Χίο κατά την δεκαετία 1920 -1930. Οι φορείς αυτοί είναι η Φιλαρμονική του Δήμου Χίου, ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου και το παράρτημα του Εθνικού Ωδείου.

Η Φιλαρμονική του Δήμου Χίου

Κατά τις χρονολογίες 1920 – 1930 παρατηρούμε ότι η Φιλαρμονική του Δήμου Χίου είχε ιδιαίτερα ενεργό ρόλο όσον αφορά την διασκέδαση των πολιτών, τις εορταστικές εκδηλώσεις και επετείους.

Η Φιλαρμονική εταιρεία Χίου ιδρύθηκε το 1898, λειτούργησε για μερικά χρόνια και σταμάτησε την λειτουργία το 1909. Η Φιλαρμονική επαναλειτούργησε το 1924 από τον Αλέξανδρο Καλλέργη, δίνοντάς της το όνομα «Ο Δυών». Παρόλο αυτό υπάρχει στην εφημερίδα σε κείμενο του 1921 πρόσκληση , κάλεσμα σε όλους τους μουσικούς στο οποίο αναφέρεται ότι:

"...προς ανασύστασις της Φιλαρμονικής μας εξέλεξαν επιτροπήν εκ των Κυριών.....προς σύστασιν Μουσικού Συλλόγου και διενέργειαν των απαιτουμένων διά την ίδρυσιν αυτού εγγράφων. Δεν αμφιβάλλομεν ότι το έργον θέλει υποστηριχθή παρ όλων των προοδευτικών και φίλων της Μουσικής Χίων".

Στις 19/8/1924:

«Το Γυμναστήριον του Γυμνασίου μας καταλλήλως διακοσμημένον. Η Δημοτική φιλαρμονική παιανίζει διάφορα εμβατήρια. Παρίστανται ο κος Δήμαρχος.....»

Επίσης είχαν δοθεί χρήματα με σκοπό την ανασύσταση της Φιλαρμονικής Χίου το 1925 , πράγμα το οποίο αναφέρεται σε άρθρο της εφημερίδας :

Κατά τινα των τελευταίων αυτού συνεδριασεων το Δημοτικόν μας Συμβούλιον συχεζήτησεν και περι της συστάσεως και αναδιοργανώσεως της Φιλαρμονικής του Δήμου και εσήφισε λόγω σχετικής δαπάνης κονδύλιον 40.000δρ διατο υπολειπόμενον χρονικόν διάστημα του τρέχοντος ετους επιφυλαχθεν να ψηφιση ακολούθως γενναιώτερον δια τον ανω σκοπόν κονδύλιον.(30/5/1925)

Η Φιλαρμονική είχε τρεις βασικούς σκοπούς: 1) την διδασκαλία της μουσικής στα απαρτιζόμενα μέλη, τα οποία θέλουν να διδαχθούν, 2) την δωρεάν διδασκαλία της μουσικής σε άπορους και φτωχούς νέους 3) τη διάδοση και ανύψωση του μουσικού φρονήματος στη Χίο μέσα από δημόσιες συναυλίες⁴³.

Η δράση της Φιλαρμονικής υπήρξε και συνεχίζει να υπάρχει ενεργή δίπλα σε όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις των κατοίκων της Χίου, γεγονός που αποδεικνύεται και από τα κείμενα της εφημερίδας.

Κατά τις ημέρες των Χριστουγέννων:

...Τα κάλανδα επήραν κι έδωσαν. Τα πολεμικά τα καράβια η χάρτινες οι εκκλησιές στα μεγαλεία των. Προς στιγμήν θαρρείς πως ο λαός ξέχασεν τα περασμένα του. Και ξαναύρε τον δρόμον του. Ας ευχηθώμεν να αληθεύση. Άλλοτε είχαμεν τα συνειθισμένα κάλανδα μόνον. Ακολούθως μετά τον πόλεμον είχομεν και τα πολεμικά κάλανδα. Τώρα έχομεν και τα προσφυγικά. Μερικοί σίχοι είνε θαυμάσιοι εις έμπνευσιν. Τόσον υπέροχη είνε η λαϊκή μούσα εις την ποιητικήν της έκλαμψιν. ...Η φιλαρμονική μας επήρε και έδωσεν τόσον την παραμονήν αφ' εσπέρας της πρωτοχρονιάς. (3/1/1925)

Κατά τις ημέρες του Πάσχα:

Η ακολουθία και η περιφορά των Επιταφίων υπήρξαν επιβλητικώταται και πλήρεις θρησκευτικού μεγαλείου. Εν τω Μητροπολ. Ναώ εχοροστάτησεν ο νεοαφιχθείς Πανιερώτατος Επίσκοπος κ. Γρηγόριος Σπανούδης εις δε τον ερόν Ναόν Ευαγγελιστριάς εχοροστάτησεν η Α.Σ. ο Μητροπολίτης Αρδαμερίου κ. Καλλίνικος. Ο Επιτάφιος θρήνος εψάλη μελωδικώτατα εις αμφοτέρους τους Ιερούς τούτους Ναους υπό επί τούτω ειδικώς καταρτισθέντων χορών. Η περιφορά των Επιταφίων εκκινήσασα εκ του Μητροπολ. Ναού προπορευομένης της Φιλαρμονικής του Δήμου και ανακρουούσης πένθιμα εμβατήρια των ανδρών του 23 Συν/τος αποδιδόντων τας τιμάς συνοδευόντων του κ. Νομάρχου των κ.κ. αξιωματικών του Συν/τος, των επισήμων και χιλιάδων κόσμου υπήρξεν εξόχως επιβλητική και φαντασμαγορική... (1/5/1926)

Επίσης η Φιλαρμονική ήταν παρούσα σε μεγάλες θρησκευτικές εορτές μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας:

---

⁴³ *Κανονισμός Φιλαρμονικής Εταιρίας Χίου*, «ο Δυών», τυπογραφείο Σέμις, Χίος 1924 σελ 12

Μετά μεγάλης χαράς αναγγέλομεν εις τους φιλοθρήσκους ημών συμπολίτας Χίους και Πρόσφυγας ότι την 25ην Μαρτίου τελείται η επέτειος του νεοδήμου Ιερου Ναύ της Ευαγγελιστρίας, χοροστατούντος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κυρ. Ιερωνύμου. Ο εσπερινός άρχεται την 6ην μμ η δε Θεία Λειτουργία την 7ην πρωινήν. Αφ' εσπέρας παιανιζούσης της Φιλαρμονικής θα φωταγωγηθή η εκκλησία, ήτις έσεται ανοικτή μέχρι του μεσονυκτίου και θα καώσι διάφορα πυροτεχνήματα.

Στις 13/5/1926 υπάρχει μία ανακοίνωση στην εφημερίδα Νέα Χίος για την παρουσία της Φιλαρμονικής σε κάθε μεγάλη εορτή και κάθε Κυριακή σε διάφορες πλατείες της πόλης. Το κείμενο διακατέχεται από τον ενθουσιασμό του αρθρογράφου σχετικά με τις δραστηριότητες της Φιλαρμονικής:

Π. Φιλαρμονική μας ήρχισεν πάλιν κάθε εορτήν και κάθε Κυριακήν. Να μας διασκεδάξη με τα ωραία κομμάτια που παίζει τότε στο ένα κέντρο και τότε στο άλλο.

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου ιδρύθηκε το 1918. Η δράση του δεν περιορίστηκε μόνο στην διοργάνωση χοροεσπερίδων κατά τις εορταστικές ημέρες αλλά εγκαινίασε και μια σειρά επιμορφωτικές διαλέξεις που έδωσαν μία διαφορετική ώθηση στην πολιτισμική ζωή του νησιού⁴⁴.

Δύο φορές το μήνα ο Φιλοτεχνικός Όμιλος φρόντιζε να επιμορφώνει τα μέλη του με την διοργάνωση διαλέξεων με θέματα συζήτησης ποικίλου περιεχομένου. Στο πρόγραμμα των συγκεντρώσεων περιλαμβανόταν και η παρουσίαση σημαντικών μουσικών και τραγουδιστών του τόπου, που ξεχώριζαν για το μουσικό τους ταλέντο, συνήθως στο βιολί και στο πιάνο.

Η εφημερίδα «Νέα Χίος» ενημέρωνε κάθε φορά τους αναγνώστες σχετικά με το πρόγραμμα του Φιλοτεχνικού Ομίλου:

Μερικά παραδείγματα:

Κυριακή 24 Ιανουαρίου 1921 και ώρα 5.30 μμ ΟΜΙΛΙΑ 7η- ΘΕΜΑ: "Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ" Ομιλητής Αλ. Καλλιγέρης Σημ. Εις τας 5.50μμ ακριβώς η θύρα της αιθούσης θα κλείη και δεν θα επιτρέπεται η είσοδος εις κανένα.

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου θα πραγματοποιήσει διάλεξη 1) Θα μιλήσει ο Μ. Κουντουράς για τον ποιητή Γρυπάρη, 2)θα ακολουθήσει Μουσική (7/3/1920)

Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου : Κυριακή 17 Ιανουαρίου 1921 ώρα 5 1/2μμ ακριβώς. Μουσικοφιλολογική απογευματινή προς τιμήν του κ. ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ (Στεφάνου Ραμά) 1)Εισήγησις, 2) Ανάγνωσις και απαγγελία αποσπασμάτων εκ πεζών και εμμέτρων έργων του κ. Τσιριμώκου. 3) Μουσική (14/1/1921)

"...Η δε Δις Ευτυχία Τουρλιτάκη θα παίξη εις το πιάνο εκ της όπερας Σούμα "ο λαθρέμπορας" και θα τραγουδήσει εκ της όπερας "Τραβιάτα το μέρος της πρίμας" (27/3/1921)

---

⁴⁴ Μακριδάκης Γιάννης, *10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940*, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελιναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος σελ. 122

Γνωστοποιείται εις τα μέλη του Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου ότι αύριον Τετάρτην 3 του μηνός και ώραν 9μμ άρχονται εν τη αιθούση του Ομίλου αι εσπερίδες τουτου με μουσικήν, συζήτησιν κλπ. Χίος τη 2/11/26 (Εκ του γραφείου του Ομίλου) Αριθμ. Πρωτ. 3315 (2/11/1926)

Παρατηρούμε ότι το ύφος των κειμένων είναι αυστηρό και αποπνέει υψηλό κύρος. Γινόταν εύκολα αντιληπτό ότι οι διαλέξεις του Φιλοτεχνικού Ομίλου απευθυνόταν στην ανώτερη κοινωνική τάξη της χιακής κοινωνίας, στην οποία περιλαμβάνονταν πλούσιοι Χιώτες και ελάχιστοι πλούσιοι Μικρασιάτες που ξεχώρισαν από τους υπόλοιπους πρόσφυγες.

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος στις 13 Μαΐου του 1924 ενημερωνόμαστε από κείμενο της εφημερίδας ότι πραγματοποίησε κάτι πρωτοφανές για τα δεδομένα της εποχής, προσκάλεσε και φιλοξένησε την Φιλαρμονική του Δήμου Σάμου για την πραγματοποίηση εκδήλωσης με θέμα τον «Ιωνικό πολιτισμό», γεγονός που ενθουσίασε τους πολίτες της Χίου και έγινε αφορμή για σωρεία σχόλιων σχετικά με το ρόλο της Φιλαρμονικής του Δήμου Χίου και το επίπεδο των μουσικών.

Συγκεκριμένα αναφέρεται:

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος "ΝΕΩΝ" Χίου προσκάλεσε τη Φιλαρμονική της Σάμου στο νησί με σκοπό να πραγματοποιηθεί μια εκδήλωση με θέμα τον Ιωνικό πολιτισμό. (13/5/1924)

Σχόλια σύγκρισης της Φιλαρμονικής του Δήμου Σάμου και της Φιλαρμονικής του Δήμου Χίου:

Ελέγαμεν πως είχαμεν τουλάχιστον Φιλαρμονικήν., - Και η ίδια ντράπηκε μπρος στην Φιλαρμονική της Σάμου, - Και έσπευσε να τσαμπουνίση ένα δυο κομμάτια να φύγη να κρυφθή, - Για να έχομεν επιτέλους Φιλαρμονικήν, -Τέλεια υπό πάσαν άποψιν η Φιλαρμονική της Σάμου, -Είχε την έμπνευσιν ο μουσουργός της Φιλαρμονικός της να διασχίση και την προκυμαίαν μας επανειλημμένως (15/5/1924).

Το Ωδείο της Χίου

Μετά το 1925 και τον οργανισμό στην εκπαίδευση που παρατηρείται στη Χίο, έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες σχολές εκμάθησης μουσικής. Το 1927 η καθηγήτρια πιάνου Ήβη Πανά και ο διάσημος μαέστρος της εποχής Δημήτρης Μητρόπουλος εγκαινιάζουν το μουσικό Ωδείο Χίου. Μέσα από την εφημερίδα εντοπίζουμε τη σειρά των γεγονότων και τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν για την δημιουργία μίας μουσικής σχολής μέχρι τελικά να οδηγηθούμε στην ίδρυση του Ωδείου Χίου.

Στις 24/3/1927 πρώτος ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου κάνει λόγο για την ίδρυση παραρτήματος του Εθνικού Ωδείου στη Χίο. Σε ανάλογη ανακοίνωσή του στην εφημερίδα ζητά από τα μέλη του να εγγραφούν σε μαθήματα πιάνου και βιολιού ώστε να συγκεντρωθεί ένας ικανοποιητικός αριθμός μαθητών. Συγκεκριμένα:

Ο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου γνωρίζει ότι προκειμένου να ιδρυθή και λειτουργήση ενταύθα Παράρτημα του εν Αθήναις ελληνικού Ωδείου διά μαθήματα πιάνου και βιολιού (επί του παρόντος) με το πρόγραμμα του εν Αθήναις Κεντρικού Καταστήματος υπό ειδικούς διπλωματούχους καθητάς δεχεται εγγραφάς προς φοίτησιν, καθ' εκάστην μέχρι 10 Απριλίου 1927 εν τω Γυμνασίω Χίου τω Ανωτέρω Παρθεναγωγείω και τη Βιβλιοθήκη Κοραή. Περισσότεραι πληροφορίες παρα τω Γραφείο του Ομίλου. Χίος τη 23η Μαρτίου 1927 (Εκ του Γραφείου του Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου) (24/3/1927)

Στις 21/7/1927 ανακοινώνεται στην εφημερίδα η ίδρυση του Ωδείου στη Χίο:

Κατά πληροφορίας του Ελληνικού Ωδείου προς τον κ. Α. Καλβοκορέσην προσεχέστατα πρόκειται να έλθουν διά την εδώ ίδρυσιν παραρτήματος Ωδείου κ. Π. Κοτσιρίδης η γνωστοτάτη παιανίστρια δις Ήβη Πανά και ο γνωστότατος συνθέτης και διευθυντής συναυλιών κ. Δ. Μητρόπουλος. Κατά τας αυτάς πληροφορίας έχει εξευρεθή και το κατάλληλον προσωπικόν διά το εν λόγω παράρτημα.

Επίσης στη 1/10/1927:

Υπό τους καλύτερους οιωνούς ήρξατο των μαθημάτων αυτού το Ωδείον μας υπό την Διεύθυνσιν διακεκριμένου Καθηγητού Βολισσού διά το μουσικόν τούτο όργανον, ως επίσης και ικανωτάτης Καθηγητριάς διά την διδασκαλίαν του Πιάνου. Ως γνωστόν εις όλους οπωσδήποτε παρακολουθούοντας την μουσικήν κίνησιν και έχοντας έστω και ολίγας γνώσεις Μουσικής, το Βιολί και το Πιάνο είναι τα δυσκολότερα Μουσικά

όργανα, και ότι οι εκμανθάνοντες την Μουσικήν πρέπει να θέσωσι σταθιράς βάσεις, δια να γίνωσιν καλοί μουσικοί και όχι να προωρούν αβρόχοις ποσίν, μανθάνοντες να παίζωσιν ολίγα τραγουδάκια και χορούς, διά να κάμνουν την εντύπωσιν σε μια κοσμική κίνησι, σε μια συναναστροφή. Τα τραγουδάκια και τα χορουδάκια είναι τα τελευταία που θα εξασκηθούν όσοι και όσες θέλουν να μάθουν μουσική.

Από το παραπάνω κείμενο της εφημερίδας ενημερωνόμαστε ότι οι Μαθητές του Ωδείου πέρα από μουσική διδάσκονταν πιάνο και βιολί, τα οποία θεωρούνταν ως τα δυσκολότερα όργανα. Στόχος του Ωδείου ήταν οι μαθητές να αποκτήσουν σταθερές βάσεις ώστε να γίνουν καλοί μουσικοί και όχι να μάθουν απλά μερικά τραγουδάκια για να εντυπωσιάζουν το κοινό.

Επίσης παρατηρούμε ότι και ο ίδιος ο αρθρογράφος θέλησε να ενισχύσει την πορεία του Ωδείου, με αφορμή μία σχετική ανακοίνωση ζήτησε από την κοινωνία την στήριξη του Ωδείου (16/10/1928):

Πληροφορούμεθα ότι από της 20ης Οκτωβρίου το εδώ Ωδείον μεταφέρεται εις την κεντρικοτάτην οικίαν του κ. Παγκάλου ευρισκομένην ακριβώς εις την γωνίαν οδού Βενιζέλου και την προς το Μιχάλειον Ορφανοτροφείον πάροδον... .. Πρέπει όμως να τονίσωμεν ότι η σταδιοδρομία του Ωδείου και η ύπαρξις του εις την Χίον εξαρτάται Κυρίως από την υποστήριξιν που θα του παράσχη η κοινωνία.

Επίσης, στις 9/7/1929:

«Μίαν εξαιρετικώς ζωηράν και προοδευτικήν από Μουσικής απόψεως κίνησιν ασημείωσεν η γενομένη κατά την π. Παρασκευήν απόγευμα εν τω Κινηματοθέατρο Λουξ επίδειξις των μαθητών και Μαθητριών του υπό την αξιόλογον Διεύθυνσιν του κ. Κόντη Ελληνικού Ωδείου της πόλεώς μας επί τη λήξει του δευτέρου από της Ιδρύσεως αυτού έτους. Εν αρχή εξετελέσθησαν διάφορα εκλεκτά Μουσικά τεμάχια εις α διεκρίθησαν η Μαθήτρια Διαμαντίδου (βιολί) και ο μαθητής Γ. Παγκαλής (Πιάνο). Επίσης εθαυμάσθη το πιάνο της Δος Ζωής Ι. Παληού. Ακολούθως κατόπιν σχετικής γνωματεύσεως της εξεταστικής Επιτροπής ην απετέλεσαν οι κ.κ. Πίνδιος και Κατσιρίδης, ο Διευθυντής του Ωδείου απένειμεν τα δύο χιλιόδραχμα βραβεία της αξιοτίμου κυρίας Μαργαρίτας Α. Καλβοκορέσης εις τους διακριθέντας μαθητάς βιολιού και Πιάνου Διαμαντίδου και Γ. Παγκαλή και δι' ολίγων επήνασον την εις την Μουσικήν».

Στις 7/11/1929:

«Αγγελεται εξ Αθηνών ότι πρόκειται τη ευγενεί πρωτοβουλία του Ελληνικού Ωδείου να μας έλθη η γνωστή καλλιτέχνης του άσματος (μαθήτρια του Τριαντάφυλλου) δεσποινίς Ε.. Τουρλιτάκη, Α' Βραβείον άσματος του Ελληνικού Ωδείου διά να δώση μίαν και μόνην συναυλίαν εις την πόλιν μας. Είνε παγκοίνως ανεγνωρισμένον το εξαιρετικόν μέταλλον της φωνής και η τέχνη της καλής αιιδού ώστε να περιτέυη πάσα σύστασις, ασφαλώς δε θα προκαλέση ζωηρόν το ενδιαφέρον της καλλιτέρας μας κοινωνίας το αναμενόμενον καλλιτεχνικόν γεγονός δια τον τόπο μας.»

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ένας διαφορετικός τρόπος διασκέδασης για όλους τους κατοίκους της Χίου ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης είναι τα «γλέντια». Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλύσουμε το μόρφωμα «γλέντι» όπως αυτό παρουσιάζεται στο Αιγαίο και εν συνεχεία το «γλέντι» στη Χίο και οι αλλαγές που παρουσιάστηκαν σε αυτό με τον ερχομό των Ελλήνων Μικρασιατών προσφύγων.

Το Γλέντι

Στην νεοελληνική γλώσσα η λέξη «γλέντι» είναι συνώνυμη με τις λέξεις ψυχαγωγία και διασκέδαση. Ο Παύλος Κάβουρας ορίζει ότι το «γλέντι» έχει μια τριαδική επιτελεστική διάρθρωση- φωνητική, οργανική και σωματική. Το συλλογικό τραγούδι και ο χορός αποτελούν κύριες διαστάσεις της μουσικής πλευράς του συγκεκριμένου μορφώματος, το οποίο συγκεντρώνεται και οριοθετείται από μία ακόμα χαρακτηριστική δραστηριότητα: το συλλογικό φαγοπότι. Το γλέντι επομένως αποτελεί μια πολιτισμική συνθήκη παραγωγής και χρήση της μουσικής με έμφαση την κοινωνική ψυχαγωγία⁴⁵.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το γλέντι στηρίζεται σε τέσσερις βασικούς πυλώνες που αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους για να επιτύχουν την διασκέδαση των συμμετεχόντων. Οι πυλώνες αυτοί είναι μουσική, τραγούδι, χορό και φαγητό με ποτό⁴⁶.

Το γλέντι διακρίνεται σε δύο επιτελεστικά μορφώματα, σε «διαλογικό» και «μονολογικό» γλέντι. Χαρακτηριστικό γνώρισμα στο διαλογικό γλέντι είναι η συλλογική έκφραση με το τραγούδι. Οι γλεντιστές τραγουδούν όλοι μαζί, σαν μία μουσική κοινότητα. Σε αντίθεση με το διαλογικό γλέντι, στο οποίο τραγουδούν όλοι μαζί, έχουμε το μονολογικό γλέντι. Η διαφορά τους οφείλεται κυρίως στην επικοινωνία. Το μονολογικό παραπέμπει σε μία ιδιαίτερη συνθήκη έκφρασης και

---

⁴⁵ Κάβουρας Παύλος, *Το γλέντι*, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας) επιμέλεια επιστημονικός υπεύθυνος Σωτήρης Χτούρης, Υπουργείο Αιγαίου- Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 2000, Σελ. 173

⁴⁶ Κάβουρας Παύλος, *Το καρπαθικό γλέντι ως τελετουργία και παράσταση: μια κριτική ανθρωπολογική προσέγγιση του συμβολισμού των παραδοσιακών τελεστικών τεχνών*, Λαϊκά δρώμενα: παλιές μορφές και σύγχρονες εκφράσεις, Πρακτικά Α΄ συνεδρίου Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα 1996

επικοινωνίας στην οποία κυριαρχούν η εξαντικειμενίκευση και η αυτονόμηση των επιτελεστικών διαδικασιών της παραγωγής και της πρόσληψης της μουσικής. Στο διαλογικό γλέντι δεν υπάρχει κατηγορική διάκριση μεταξύ τελεστή και ακροατή ενώ στο μονολογικό γλέντι οι μουσικοί διαφοροποιούνται ριζικά από το κοινό τους: δεν επιτελούν την μουσική μαζί με το ακροατήριο αλλά την επιτελούν για το ακροατήριο⁴⁷. Στο μονολογικό γλέντι ο μουσικός παρουσιάζεται μπροστά στο κοινό του σαν ένας ειδικός καλλιτέχνης, υπεύθυνος για την οργάνωση και εκτέλεση της μουσικής παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, το κοινό τοποθετείται απέναντι στο μουσικό παραγωγό για να παρακολουθήσει τη μουσική του επιτέλεση, δίχως να έχει κανένα δικαίωμα ή υποχρέωση ενεργούς συμμετοχής.

Το γλέντι στη Χίο

Η πλούσια μουσική και ορχηστρική παράδοση των νησιών του Βορειανατολικού Αιγαίου παρουσιάζει ιδιαιτερότητες όσον αφορά την ποιητική γλώσσα, το μουσικό περιεχόμενο και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την μουσική εκτέλεση. Ο τρόπος με τον οποίο παίζεται ένας ρυθμός ποικίλλει από τόπο σε τόπο. Το τοπικό χρώμα αποδίδεται επίσης από τον τραγουδιστή και από το σολιστικά ή συνοδευτικά όργανα, όσο και από το σύνολο, τη κομπανία που και αυτή διαφέρει από τόπο σε τόπο.

Όσον αφορά την ανάλυση του γλεντιού στη Χίο σύμφωνα με τη βιβλιογραφία τα στοιχεία τα οποία συλλέξαμε ήταν ελάχιστα, ωστόσο άρθρο στην εφημερίδα «Νέα Χίος» στις 21/7/1928 μας δίνει σημαντικές πληροφορίες:

Εποχή των πανηγυριών. Αλλά και εποχή των μικροσυμπλοκών. Παναγύρι εκκλησιαστική μεγαλοπρέπεια. Αλλά και χορός τραγούδι γλέντι ξεγουστάριασμα. Επίδειξις λούσου λεβεντιάς παληκαριάς!! Για να απολαύση κανείς παναγύρι την εποχή αυτήν πρέπει να πάγη στα χωριά. Εκεί στα παναγύρια των βρίσκεται το άρωμα της παληάς πανηγυρικής ευμορφιάς. Όλα τα χωριά έχουν το μεγάλο των παναγύρι. Η συγκέντρωσις σ' αυτό γίνεται ευρύτερα. Λαμβάνουν μέρος και τα γύρω χωριά. Τα οποία έρχονται εις ένα είδος επικοινωνίας και σχέσεων κοσμοπολιτιστικών..... Και

---

⁴⁷ Κάβουρας Παύλος, *Το γλέντι*, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας) επιμέλεια επιστημονικός υπεύθυνος Σωτήρης Χτούρης, Υπουργείο Αιγαίου- Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 2000, Σελ 174

αυξάνουν τας γνωριμίας και τους οικογενειακούς των δεσμούς. Τα μικρά πανηγύρια έχουν χαρακτήρα περιορισμένον. Είνε φύσεως εσωτερικής ούτως ειπείν των χωριών. Ενώ τα μεγάλα είνε γενικωτέρας. Αν και σήμερον περιορισθησαν και αυτά. Ο κόσμος αφοσιώθη στο χρήμα και την βιοτικήν πάλην. Άλλοτε το πανηγύρι ήτο καθιερωμένον ως μέσον αναψυχής. Ο οικογενειάρχης, ο εργάτης, ο γεωργός δεν εννοούσε να το παραλείψη. Μέσα σ' όλα του έπρεπε να πάγη και σε κανένα πανηγύρι να πάρη τον αέρα του. Τί ωραία και ανθρωπιστικά έθιμα!!! Σήμερα τα πανηγύρια είνε για ολίγους. Ιδίως για τους χωρικούς οι οποίοι δεν εννοούν να ξεχάσουν τα έθιμά των. Τους άλλους μας έφαγεν ο ψευτοεξευγενισμός. Ένα από τα μεγάλα της Χίου πανηγύρια είνε και το πανηγύρι της Αγ. Μαρκέλλας. Παναγύρι Παγχιακόν. Σήμερα περιορίσθηκε σημαντικά. Αν και όχι λίγος κόσμος συγκεντρώνεται από όλην την Χίον. Εφέτος μάλιστα κάτι περισσότερον. Η Επιτροπή του ιερού ναού της Αγίας Μαρκέλλης δεν παρέλειψεν τίποτε διά την επιτυχίαν του. Είνε όμως και κάτι το ωραίον και απολαυστικόν το πανηγύρι αυτό. Σε δυό τρεις μέρες που διαρκεί ξανανοιώνει κανείς.... Οι ξενύχτιδες όχι ολίγοι. Ευθυμίες χαρές καντάδες τραγούδια μεράκια. Γλεντά ο κόσμος. Πώς άλλως να ξεχάση τα βάσανά του.....

Για τη Χίο η λέξη πανηγύρι είναι συνώνυμη του γλεντιού. Κάθε χωριό με αφορμή μία θρησκευτική εορτή φρόντιζε να πραγματοποιεί γλέντι για την ευχαρίστηση των προσκυνητών. Ως προς τις θρησκευτικές εορτές και τα πανηγύρια, οι πρόσφυγες θεωρούσαν τον εαυτό τους πιο θρήσκους από τους κατοίκους της Χίου⁴⁸. Μην ξεχνάμε ότι η θρησκεία ήταν το στοιχείο με το οποίο ξεχώριζαν οι Έλληνες των παραλιών από τους Οθωμανούς. Με την ενσωμάτωσή τους στην χιώτικη κοινωνία φρόντισαν και εκείνοι να εισχωρήσουν τους δικούς τους Αγίους στους εορτασμούς. Λαϊκές μουσικές κομπανίες Μικρασιατών κατέφθαναν στη Χίο μετά το κάλεσμα των συγγενών τους με σκοπό να παίξουν σε κάποιο πανηγύρι, εισάγοντας με το πέρασμα του χρόνου στο ήδη υπάρχον ρεπερτόριο πανηγυριού, τραγούδια που ανήκαν στην ευρύτερη παράδοση του μικρασιατικού πολιτισμού⁴⁹.

---

⁴⁸ Άννα Ρικανιάδη, *Η Μικρασιατική κοινότητα της Χίου και οι απόγονοι τους*, διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τμήμα Ανθρωπολογίας, Μυτιλήνη Μάρτιος 2000, Σελ 68

⁴⁹ Τσιμούρης Γιώργος, *Χωριανοί από το Ρεισντέρε σε Αήμνο, Χίο, Κρήτη*, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997 Σελ 137

Το γλέντι στη Χίο έχει κυρίως μονολογικό χαρακτήρα. Η ορχήστρα και συγκεκριμένα τα μουσικά όργανα που συμμετείχαν στο γλέντι ονομαζόταν «παιχνίδια» ή «βιελούνια». Τα όργανα τα οποία συμμετείχαν σε μία ορχήστρα είναι 1) τσαμπούνα σε συνδυασμό με το τουμπάκι που συναντάται κυρίως σε χωριά απομακρυσμένα από το κέντρο της πόλης της Χίου 2) η πιο συνηθισμένη μορφή ορχήστρας στη Χίο από λύρα ή βιολί, λαούτο και κλαρίνο⁵⁰.

Όπως αναφέραμε προηγουμένως το γλέντι στη Χίο έχει μονολογικό χαρακτήρα. Η ορχήστρα και συγκεκριμένα τα μουσικά όργανα που συμμετείχαν στο γλέντι ονομαζόταν «παιχνίδια» ή «βιελούνια»⁵¹ τα όργανα τα οποία συμμετείχαν σε μία ορχήστρα είναι 1) τσαμπούνα σε συνδυασμό με το τουμπάκι που συναντάται κυρίως σε χωριά απομακρυσμένα από το κέντρο της πόλης της Χίου 2) η πιο συνηθισμένη μορφή ορχήστρας στη Χίο από λύρα ή βιολί, λαούτο και κλαρίνο⁵². Κυρίαρχο μελωδικό όργανο, το βιολί, πρωτοστατεί ακόμα και στις μέρες στις μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις. Σε αντίθεση με την τσαμπούνα, το τουμπάκι και το λαούτο που αποτελούν την μορφή της παλαιότερης παραδοσιακής ζυγιάς. Πρόκειται για μουσικά όργανα κατάλληλα για γλέντια σε ανοιχτούς χώρους, χάρη στο οξύ ηχόχρωμα και το δυνατό τους ήχο. Η επικρατέστερη και νεότερη ζυγιά για την περίπτωση της Χίου είναι το βιολί με το λαούτο⁵³.

Με την είσοδο των Ελλήνων Μικρασιατών στην χιώτικη κοινωνία λογικό και επόμενο ήταν να σημειωθούν αλλαγές ως προς την διασκέδαση και συγκεκριμένα στο γλέντι. Η πλούσια μουσική παράδοση των Μικρασιατών μεταφέρθηκε στη κοινωνία της Χίου. Ως προς την ορχήστρα σημειώθηκαν αλλαγές στον αριθμό των

---

⁵⁰ Καραολάνης Σίμος, *Παραδοσιακοί χοροί – παραδοσιακά όργανα της Χίου – χορός*, εκδόσεις Χίονη, Χίος 1992, Σελ 18

⁵¹ Πρωάκης Κυριάκος, *Ήθη και Εθίμα του χωριού μου-Θυμιανά*, Πάπυρος, Χίος 1999. Σελ. 49

⁵² Καραολάνης Σίμος, *Παραδοσιακοί χοροί – παραδοσιακά όργανα της Χίου – χορός*, εκδόσεις Χίονη, Χίος 1992, σελ19

⁵³ Μουσικός Χάρτης του Βορειανατολικού Αιγαίου, *Μουσικές από το Βορειανατολικό Αιγαίο*, ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και την Δημοκρατία, 2009, Σελ.35

μουσικών οργάνων που μετείχαν. Η νέα μορφή της ορχήστρας περιλάμβανε τα εξής όργανα βιολί, λαούτο, κλαρίνο, σαντούρι, κανονάκι και ντέφι⁵⁴.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στην λατέρνα και ο φωνόγραφο που συντέλεσαν αποφασιστικά στην ομοιόμορφη διάδοση μουσικών σκοπών σε όλα τα νησιά του Βορειανατολικού Αιγαίου μετά τη δεκαετία του 1920. Σε αρκετές περιπτώσεις η λατέρνα και ο φωνόγραφος έφθασαν στο σημείο να αντικαταστήσουν την ζωντανή λαϊκή ορχήστρα στα γλέντια, γεγονός το οποίο δυσαρεστούσε τους μουσικούς. Μάλιστα υπάρχει ανάλογο άρθρο στην εφημερίδα (10/8/1926) όπου ο αρθρογράφος σχολιάζει τον διαφορετικό τρόπο διασκέδασης με ύφος επικριτικό γεμάτο υπονοούμενα:

Γλεντούν και διασκεδάζουν οι Χιώτες. Στο Κοντάρι στην Μπέλα Βίστα στην Προκουμαία στην Πτωχοπροκουμαία και παντού. Ακόμα και στα απόκεντρα μερη της εξοχής και στις δροσοπεζούλες. Και γλεντούν και διασκεδάζουν όχι σαν τα παλιά χρόνια. Με την Χιώτικη το τσιπουράκι το άδολο, και τα βιολιά και τα σαντούρια. Αλλά κατά τρόπον νιοτεριστικόν και σκανδαλώση. Με λατέρνες και ύποπτες εκδηλώσεις υπό το φέγγος της αργυράς σελήνης μεχρι βαθείας νυκτός. Διασκεδάσεις μίξι! Ένα είδος ντάζικ! Αυτά μας αποκαλύπτει μια μεγάλη δημοσιογραφική έρευνα του Κώσ-μου.

Επίσης σημαντικές αλλαγές σημειώθηκαν και ως προς το ρεπερτόριο. Η πλειοψηφία των τραγουδιών, τα οποία αποτελούν το ρεπερτόριο στα νησιά του Βορειανατολικού Αιγαίου είναι τα «πανελλήνια» τραγούδια, γνωστά σε όλους, σε συνδυασμό με άλλα άσματα που δίνουν την εντύπωση επιτόπιων ασμάτων με άγνωστη πολλές φορές προέλευση εξαιτίας της γειτνίασης των νησιών με την Μικρά Ασία και την Κωνσταντινούπολη⁵⁵. Συνεπώς στο μουσικό ρεπερτόριο των Μουσικών με την είσοδο των Μικρασιατών προσφύγων προστέθηκαν μικρασιατικά τραγούδια, τα οποία διαδόθηκαν και εμπλούτισαν την μουσική παράδοση της Χίου. Μετά την μικρασιατική καταστροφή του 1922 πολλαπλασιάστηκαν τα τραγούδια της κατηγορίας του Αμανέ, πράγμα που συνδέεται άμεσα με την καταστροφή. Οι

---

⁵⁴ Λιάβας Λάμπρος, *Μουσικές στο Αιγαίο*, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997 σελ 71

⁵⁵ Όπως πριν σελ.31

αμανέδες είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς στους Μικρασιατικούς πληθυσμούς γιατί έχουν χαρακτηριστεί ως η μουσική της νοσταλγίας και του πόνου⁵⁶. Οι Αμανέδες είναι ένα κατ' εξοχή κοινό μουσικό είδος ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία.

Ο πρώτος χορός με τον οποίο ξεκινούσαν τα όργανα να παίζουν στο πανηγύρι ήταν ο πολιτικός συρτός. Κάθε άντρας είχε την υποχρέωση να χορέψει πρώτα τις αδερφές και ξαδέρφες του και μετά την κοπέλα την οποία αγαπούσε⁵⁷. Τέτοια σκηνικά γίνονταν ακόμα πιο ενδιαφέροντα στην περίπτωση που το πανηγύρι είχε ως κατάληξη τον καβγά. Κάθε χορός που απαρτίζει το χορευτικό ρεπερτόριο στο Αιγαίο, ταυτίζεται με ένα όνομα. Για παράδειγμα ο «συρτός» σημαίνει ίσιος χορός, στρωτός χωρίς πηδήματα. Ο συρτός είναι χορός που αναδεικνύει ήρεμη λεβεντιά και ευγένια⁵⁸. Μετά το συρτό χόρευαν τον «κάτω χορό», με κάτω τα χέρια, και χόρευαν ελεύθερα κάνοντας φιγούρες και τσακίσματα με στόχο να εντυπωσιάσουν⁵⁹.

Συνηθισμένο επίσης φαινόμενο στη Χίο είναι κάθε χωριό να έχει το δικό του χορό με τον οποίο να γίνεται η έναρξη του γλεντιού από την ορχήστρα. Για παράδειγμα, στο Πυργί έχουμε τον πυργούσικο χορό, στα Νένητα τον νενητούσικο ή τρίπατο, στην Αγία Μαρκέλλα το συρτό της Αγίας Μαρκέλλας.

Με τη συμμετοχή των Ελλήνων Μικρασιατών στα γλέντια, προστέθηκαν και άλλοι χοροί, όπως το τσιφτετέλι, το χασάπικο, οι καρσιλαμάδες⁶⁰. Ο χορός μάλιστα ήταν μία από τις αγαπημένες δραστηριότητες όλων, όπως αναφέρεται σε άρθρο της

---

⁵⁶ Τσιμούρης Γιώργος, *Τι σε μέλλει εσένανε από πού είμαι εγώ...: μιλώντας για την Μικρά Ασία με τοπωνύμια και μουσική*, Μουσική – Ήχος – Τόπος, ΤΕΙ Ηπείρου, τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής, Άρτα 2006 Σελ 93

⁵⁷ Μαυρογιώργη Παντελή, *Το χωριό μου ο Άγιος Γεώργιος ο Συγκούσης*, εκδόσεις του Μορφωτικού Συλλόγου Αγίου Γεωργίου, Χίος 1991 Σελ 83

⁵⁸ Λουτζάκη Ρένα, *ο Χορός στο Αιγαίο*, Άξονες και Προϋποθέσεις για μία επιστημονική έρευνα, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995 Σελ 229

⁵⁹ Καραολάνης Σίμος, *Παραδοσιακοί χοροί – παραδοσιακά όργανα της Χίου – χορός*, εκδόσεις Χίονη, Χίος 1992 Σελ 20

⁶⁰ Λουτζάκη Ρένα, *ο Χορός στο Αιγαίο*, Άξονες και Προϋποθέσεις για μία επιστημονική έρευνα, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995 Σελ 229

εφημερίδας (13/2/1923), στο οποίο μάλιστα δίνεται έμφαση στο ότι όλοι χόρευαν όλα και καλά:

Δίδουν και παίρνουν οι χοροί. Η μεταπολεμική ενασχόλησις όλων. Νομίζεις ότι ο κόσμος κατελήφθη από χορομανίαν. Και χορεύουν όλοι και όλα. Τίποτε δεν στέκει στην θέσιν του.

Επίσης σε αντίστοιχο άρθρο της εφημερίδας (4/2/1928) επισημαίνεται η σημασία του χορού. Ο χορός βοηθάει τους ανθρώπους να λησμονούν τα προβλήματά τους, να χαίρονται και να αναπτύσσουν σχέσεις ακόμα και με τους πολιτικούς τους αντιπάλους.

Ο κόσμος περνά μια οποιαδήποτε περίοδον διασκεδάσεων. Και λησμονεί μέσα στη δίνη του χορού τα βάσανά του και της φορολογίης του. Έπειτα ο χορός είνε και ένα μέσον εκπολιτισμού με τας σχέσεις που καλλιεργεί. Γνωρίζεσαι με τον ένα σχετίζεσαι με την άλλην. Διασκεδάζης κι αγκαλιάζεσαι με τον κομματικόν σου αντίπαλον.

Το γλέντι στη Χίο αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπου το τοπικό ρεπερτόριο συνυπάρχει με διαφορετικά ρεπερτόρια και συγκεκριμένα των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Καταλήγουμε λοιπόν στο εξής, ότι με το πέρασμα των χρόνων οι Έλληνες της Μικράς Ασίας, παρά το γεγονός ότι εκδιώχθηκαν από την πατρίδα τους και ήρθαν στη Χίο ως πρόσφυγες, κατάφεραν, παρά τα όποια προβλήματα, να ενταχθούν στην χιακή κοινωνία, να εμπλουτίσουν με τον δικό τους πολιτισμό τον ήδη υπάρχον και να καταφέρουν ως προς τον τρόπο διασκέδασης να συνυπάρξουν διαφορετικά είδη μουσικής και χορού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγγραφή της πτυχιακής μου υπήρξε για μένα μια διαδικασία εσωτερικής αναζήτησης και γνώσεων, μία ευκαιρία για να κατανοήσω λεπτομερώς τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα της δεκαετία 1920 -1930, την οποία μελετώ.

Σε πρώτο στάδιο προσπάθησα να κατανοήσω τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Χίο την χρονική περίοδο 1920 -1930. Στην πόλη της Χίου στεγάζεται μία από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες της Ελλάδας, η βιβλιοθήκη «Κοραή», έτσι είχα την τύχη να βρεθώ απέναντι σε μία τεράστια βιβλιογραφία.

Συμπερασματικά κατέληξα στα εξής, το νησί της Χίου κατά την δεκαετία 1920 – 1930 αποτελούσε μία ισχυρή οικονομική δύναμη με ανεπτυγμένη την ναυτιλία, την εξαγωγή προϊόντων και την παραγωγή μαστίχας. Η απελευθέρωση της Χίου από την τουρκική κυριαρχία πραγματοποιήθηκε το έτος 1912 και από εκεί και στο εξής η Χίος παρουσίασε μια ανοδική πορεία προς την καλύτερευση της καθημερινής ζωής των κατοίκων της. Προσπαθώντας συνεχώς οι κάτοικοι της Χίου να εξασφαλίσουν την διακίνηση χρήματος στο νησί παράλληλα συμπεριλάμβαναν στο καθημερινό τους πρόγραμμα και τρόπους διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

Ιστορικά η δεκαετία που μελετάμε παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί περιλαμβάνει γεγονότα που στιγμάτισαν την εθνική και χιακή Ιστορία. Η Μικρασιατική καταστροφή και ο ξεριζωμός των Ελλήνων προσφύγων άλλαξαν τα δεδομένα της χιώτικης κοινότητας.

Η κοινωνική δομή της Χίου παρουσίασε έντονες διαφοροποιήσεις. Ουσιαστικά υπήρξαν δύο κοινωνικές τάξεις, η ανώτερη οικονομικά κοινωνική τάξη και η κατώτερη οικονομικά κοινωνική τάξη. Οι πλούσιοι απολάμβαναν τα αγαθά από την οικονομική τους ευημερία και οι φτωχοί ζούσαν σε μία άλλη σκληρή πραγματικότητα. Οι εικόνες που περιγράφονται στην αντίστοιχη βιβλιογραφία είναι φρικτές. Συγκεκριμένα περιγράφονται άνθρωποι στα πεζοδρόμια, εκτεθειμένα βρέφη, ληστείες, αρρώστιες, πείνα, ξεριζωμένοι πρόσφυγες.

Μετά το τέλος της μικρασιατικής καταστροφής η Χίος βρίσκεται ακόμα σε ένα αρχικό στάδιο ανάπτυξης παρόμοιο με το σημείο από όπου ξεκίνησε το 1912.

Το εντυπωσιακό κατά την δεκαετία που μελετάμε είναι η έξαρση που παρουσιάζεται για την παιδεία και τη μουσική το 1925. Όπως είπαμε και στα παραπάνω κεφάλαια η Χίος το 1925 πέτυχε ποσοστό 100% εισακτέων μαθητών στις ανώτερες ακαδημαϊκές Σχολές ενώ παράλληλα στο νησί η μουσική και ο χορός γίνονται μέρος της καθημερινότητας των κατοίκων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία συγκέντρωσα από την εφημερίδα Νέα Χίος την εποχή εκείνη υπήρξαν συγκεκριμένοι χώροι και φορείς που δρούσαν για την μεταλαμπάδευση της μουσικής παιδείας και διοργάνωναν μουσικές εκδηλώσεις και συναυλίες. Το κινηματοθέατρο Αστέρας, η Λέσχη Ισότης, το Κέντρον, η Φιλαρμονική εταιρία, ο Φιλοτεχνικός Όμιλος, το Ωδείο είναι οι αρμόδιοι της εποχής εκείνης που φρόντιζαν για τις μουσικές δραστηριότητες των κατοίκων της Χίου. Ωστόσο όλα αυτά απευθύνονταν σε κατοίκους της Χίου που είχαν να πληρώσουν τα αντίστοιχα δίδακτρα και χρήματα για την συμμετοχή τους στις διοργανώσεις.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, μια μορφή μαζικής διασκέδασης απευθυνόμενη σε όλους τους κατοίκους της Χίου ανεξαιρέτως την οικονομική τους κατάσταση είναι τα γλέντια. Με αφορμή τις θρησκευτικές εορτές οι κάτοικοι φρόντιζαν για την πραγματοποίηση γλεντιού για να ευχαριστηθούν όλοι οι προσκυνητές. Εντοπίζουμε την θέση που κατείχε η θρησκεία στην καθημερινή ζωή των κατοίκων. Το ενδιαφέρον μου στράφηκε κυρίως στην αλλαγή που παρατηρήθηκε για την πραγματοποίηση του «γλεντιού» με την συμμετοχή των Ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας. Το γλέντι μετά την είσοδο των προσφύγων στην χιακή κοινωνία παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές ως προς το ρεπερτόριο, τον αριθμό ατόμων στην ορχήστρα και τους χορούς.

Η ορχήστρα στα γλέντια εμπλουτίστηκε με περισσότερα όργανα όπως κανονάκι, σαντούρι και πήρε την μορφή εξαμελής ορχήστρας (βιολί, λαούτο, κλαρίνο, κανονάκι ή σαντούρι, τουμπάκι). Το ρεπερτόριο εμπλουτίστηκε με μικρασιατικά τραγούδια και Αμανέδες που έκρυβαν μέσα τους τον πόνο και την λησμονιά της πατρίδας και της οικογένειας. Τέλος παρουσιάστηκαν αλλαγές και στους χορούς, εμπλουτίστηκαν με χορούς τις Μικράς Ασίας όπως καρσιλαμάς, απτάλικος, χασάπικο, χασαποσέρβικο και τσιφτετέλι.

Το εντυπωσιακό ήταν ότι μέσα από την πτυχιακή προέκυψε ένα ταξικό ζήτημα ως προς τον τρόπο διασκέδασης. Η κοινωνική ανισότητα δεν είναι στοιχείο μόνο της εποχής μας υπήρχε και θα συνεχίσει να υπάρχει. Σε μία κοινωνία μικρή ή μεγάλη συναντάμε τις κοινωνικές τάξεις. Το ίδιο προκύπτει και στην κοινωνία της Χίου κατά την δεκαετία που μελετάμε υπάρχει μια ανώτερη κοινωνική τάξη, αποτελούμενη από μεγαλέμπορους, βιομηχάνους, πλουσίους γαιοκτήμονες και από μία κατώτερη κοινωνική τάξη, αποτελούμενη από τα λαϊκότερα στρώματα της κοινωνίας.

Η ανώτερη κοινωνική τάξη διασκεδάζει με δυτικά πρότυπα και συγκεντρώνεται στην Λέσχη Ισότις για να παρακολουθήσει οπερέτες και φιλολογικές διαλέξεις με τη συνοδεία μουσικής από βιολί και πιάνο. Η διοργάνωση χοροεσπερίδων κατά τις εορταστικές ημέρες του έτους ήταν το κύριο τους. Γεγονός μάλιστα που το θεωρούσαν τόσο σημαντικό που φρόντιζαν να υπάρχει ανάλογο κείμενο στην τοπική εφημερίδα. Τα κείμενα της εφημερίδας δεν περιορίζονταν μόνο σε ένα απλό κάλεσμα για τις χοροεσπερίδες αλλά φρόντιζαν για την συνεχή διαφήμιση του γεγονότος και μετά το πέρας την ύπαρξη κειμένου για τον σχολιασμό των όσων συνέβησαν στις χοροεσπερίδες.

Σε έναν διαφορετικό τρόπο διασκέδασης στο οποίο δεν ήταν απαραίτητη προϋπόθεση τα χρήματα συναντάμε την κατώτερη κοινωνική τάξη της κοινωνίας της Χίου. Τα καφεενεδάκια ήταν προσιτά για όλους τους κατοίκους της Χίου, οι άνθρωποι διασκεδάζαν με παραδοσιακή μουσική και έκαναν καντάδες στα στενά της πόλης. Μία άλλη μορφή μαζικής διασκέδασης ήταν τα γλέντια. Με αφορμή τις θρησκευτικές εορτές πραγματοποιούνταν μετά το πέρας της Θείας λειτουργίας γλέντι με μουσική για την διασκέδαση των προσκυνητών.

Ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο διασκεδάζε κάποιος κατά την χρονική περίοδο 1920 -1930, το στοιχείο που ευχαριστούσε άπαντες τους κατοίκους της Χίου ήταν Μουσική, γεγονός που αποδεικνύεται και από κείμενο στην εφημερίδα (12/9/1929), επισημαίνοντας την αξία της μουσικής:

Εποχή μουσική. Οπου κι αν στρέψης όπου κι αν σταθής τίποτε άλλο δεν ακούς από μουσικήν. Τα κέντρα, οι δρόμοι, τα μπαλκόνια των σπιτιών, τα σπίτια όλα βγάζουν μουσικήν. Ακόμα και τα κεραμμύδια των σπιτιών. Άλλοτε είχαμε τους τραγουδιστάς του δρόμου. Τους κανταδόρους της νύκτας. Τους τραγουδιστάς της υπαίθρου. Τους τραγουδιστάς των κεραμυδιών. Τα τζιτζίκια και τα κουνούπια. Και τόσα άλλα μουσικά

συντάγματα που μας έτρωγαν τα αυτιά. Ενώ τώρα έχομεν, λογάριασε. Της διάφορες μανδολινάτες και μπάντες. Τα αδέσποτα βιολιά και λαγούτα. Τα πιάνια των συνοικιών και τα μανδολίνα και της κιθάρες. Και έλαχιστα φωνόγραφα που βγάζουν παντού. Θα καταστήσει κάθε σπίτι και το φωνόγραφό του.

Η μουσική έχει κυριαρχήσει παντού. Η πόλη έχει γεμίσει μουσικούς. Το τέλος της δεκαετίας συναντάει τους κατοίκους της Χίου στην προσπάθεια τους να ξεπεράσουν τα προβλήματα των προηγούμενων χρόνων και να δημιουργήσουν μία οργανωμένη κοινωνία. Η μουσική έχει διαδοθεί παντού, η πόλη έχει γίνει ένα χωνευτήρι μουσικών που λησμονούν τα προβλήματα τους και συνεχίζουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

J.Attali, Θόρυβοι : δοκίμιο πολιτικής οικονομίας της μουσικής, (μετάφραση Ν. Αδριτσάνου) Αθήνα 1991

Guzman Octavio, Ανατομία στην "αιτία" και στην "αφορμή" για τη Μικρασιατική καταστροφή του 1822 = Anatomy of a disaster, εκδόσεις Εστία, Αθήνα

Smith, Michael Llewellyn, Το Όραμα της Ιωνίας : Η Ελλάδα στη Μικρά Ασία : 1919-1922, Αθήνα : Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2002

Αγγελουμάτης Χρήστος, Χρονικόν Μεγάλης Τραγωδίας : (Το έπος της Μικράς Ασίας) , βιβλιοπωλείο Εστία, Μάιος 1971 Αθήνα

Βαρβούνης Μανόλης, *Πολιτισμική ταυτότητα και τοπικός τύπος- Η περίπτωση μίας σαμιακής εφημερίδας*

Άξονες και Προϋποθέσεις για μια διεπιστημονική έρευνα, Πρακτικά συνεδρίου, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου» - Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995

Διαμαντίδης Νίκος, Η Ιστορία της Χίου, εκδόσεις ΑΠ, Χίος, 1979

Ίντζες Μιχάλης, Ανατολικά της Χίου – Δυτικά της Σμύρνης , η θρησκευτική και κοινωνική ζωή στη χερσόνησο της Ερυθραίας 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006

Κάβουρας Παύλος, Η έννοια του μουσικού δικτύου. Σχέσεις παραγωγής και σχέσεις εξουσίας, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997

- Το γλέντι, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας) επιμέλεια επιστημονικός υπεύθυνος Σωτήρης Χτούρης, Υπουργείο Αιγαίου-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 2000

Καλυβιώτης Αριστοτέλης, ΣΜΥΡΝΗ, η μουσική ζωή 1900 -1922, music corner, Αθήνα 2002,

Κλεάνθη Φάνη, Έτσι χάσαμε τη Μικρασία : Ιστορική έρευνα, βιβλιοπωλείο Εστία, Αθήνα 1984

Κανονισμός Φιλαρμονικής Εταιρίας Χίου, «ο Δυών», τυπογραφείο Σέμις , Χίος 1924

Καραολάνης Σίμος, Παραδοσιακοί χοροί – παραδοσιακά όργανα της Χίου – χορός, εκδόσεις Χίονη, Χίος 1992

Λιάβας Λάμπρος, Μουσικές στο Αιγαίο, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997

Λουτζάκη Ρένα, Ο Χορός στο Αιγαίο, Άξονες και Προϋποθέσεις για μία επιστημονική έρευνα, Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1995

Μ. Γ. Μερρακλής, *Τι είναι λαϊκή λογοτεχνία*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα, 1998

Μαγγανάς Αντώνης, Χίος ἄπρσφατη εξέλιξη και πληθυσμιακή διάρθρωση ενός νησιού ναυτικών, μετάφραση από κείμενο γαλλικού περιοδικού REVUE GEOGRAPHIQUE DES PAYS MÉDITERRANÉENS, έκδοσεις Χιακή Επιθεώρηση, 1972

Μακριδάκης Γιάννης, 10.516 μέρες : Ιστορία της Νεοελληνικής Χίου : Πρώτη περίοδος 1912-1940, εκδόσεις Κέντρο Χιακών Μελετών "Πελινναίο", χορηγία Ίδρυμα Λέοντος και Ασπασίας Λεμού, Χίος

Μαυρογιώργη Παντελή, Το χωριό μου ο Άγιος γεώργιος ο Συκούσης, εκδόσεις του Μορφωτικού Συλλόγου Αγίου Γεωργίου, Χίος 1991

Μουσικός Χάρτης του Ελληνισμού, Μουσική από το Βορειοανατολικό Αιγαίο, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον κοινοβουλευτισμό και την Δημοκρατία, Αθήνα 2009

Παραδείσης Νίκος, Η Μεγάλη ιδέα (1921 - 1923) : Οι ύστατες προσπάθειες ενός μεγάλου οράματος, βιβλιοπωλείο Εστία, 1991, Αθήνα

Πρωάκης Κυριάκος, Ήθη και Εθιμα του χωριού μου-Θυμιάνα, Πάπυρος, Χίος 1999.

Ρικανιάδη Άννα, Η Μικρασιατική κοινότητα της Χίου και οι απόγονοι τους, διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τμήμα Ανθρωπολογίας, Μυτιλήνη Μάρτιος 2000,

Τζούμας Γιάννης, Αφιέρωμα στην Μικρασιατική καταστροφή, ΧΙΟΝΗ, Μάιος 1992, Χίος

Τσιμούρης Γιώργος, Χωριανοί από το Ρεισντέρε σε Λήμνο, Χίο, Κρήτη, Πρακτικά συνεδρίου, Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», Βιβλιοθήκη Επιστημονικών Εκδόσεων, Αθήνα 1997 - Τι σε μέλλει εσένανε από πού είμαι εγώ...: μιλώντας για την Μικρά Ασία με τοπωνύμια και μουσική, Μουσική – Ήχος – Τόπος, ΤΕΙ Ηπείρου, τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής, Άρτα 2006

Φραγκάκη Έλενα, Οι Χιώτες έμποροι στις διεθνείς συναλλαγές (1750 -1950) , εκδόσεις Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1995

Χατζητάκη – Καψωμένου Χρυσούλα, Οι πολιτιστικοί σύλλογοι και η παράδοση : το πρόβλημα της αυθεντικότητας

Χτούρης Σωτήρης, Πολιτισμικές πρακτικές, πολιτισμικά δίκτυα και κοινωνική διαφοροποίηση, Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αιώνας), Υπουργείο Αιγαίου – Πανεπιστήμιο Αιγαίου, εκδόσεις Εξάντας

**Ονόματα καλλιτεχνών κατά την χρονική περίοδο 1920 -1930 μέσα από κείμενα
της εφημερίδας**

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ» -1920:

- 1) **Δημ. Βεργώνης:** χορδιστής πιάνων. (21/1/1920)
- 2) **Καραγιάν:** οξύφωνος τραγουδιστής- ελληνικά και ιταλικά τραγούδια. (10/3/1920)
- 3) **Καραυάν:** Αρμένιος οξύφωνος τραγουδιστής (14/3/1920)
- 4) **Ν. Παγκαλή:** υπεύθυνος διεύθυνσης ορχήστρας. (26/3/1920)
- 5) **Κος Βέην:** υπεύθυνος Φιλαρμονικής Αγ. Ιακώβου Χίου. (28/3/1920)
- 6) **Αργύρης Ανδρεόπουλος:** χοροδιδάσκαλος. (7/4/1920)
- 7) **Ι. Χρυσόγελος:** ο πρώην χοροδιδάσκαλος (πριν τον Ανδρεόπουλο). (11/4/1920)
- 8) **Κυβέλη Θεοδωρίδου:** (ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΥΒΕΛΗΣ) υπέροχη ηθοποιός με δραματική δύναμη. (18/6/1920, 23/6/1920, 30/6/1920→ 1^η φορά που αναφέρεται το επίθετό της)
- 9) **Έλλην Αφεντάκη:** υπεύθυνη διεύθυνσης Οπερέττας. (11/7/1920, 16/7/1920)
- 10) **Αντώνης Βασιλικούδης:** επισκευές γραμμοφώνου.- (περισσότερες πληροφορίες- εμπειρία σε οπλοστάσιο κλπ.- στις αγγελίες),(23/7/1920, 8/8/1920, 11/8/1920)
- 11) **Στυλιανός Μενής:** Οργανοποιός (Απλωταριά) (30/7/1920)
- 12) **Σωκράτης Καβύρης:** Ωρολογοποιός + Πωλούνται: μαντολίνο, κιθάρες, βιολιά και χορδές (5/9/1920, 15/9/1920)
- 13) **Γεράσιμος Βώκος:** Ομιλητής της 1^{ης} Διάλεξης «Περί Τέχνης». (8/10/1920, 13/10/1920)
- 14) **Μαρία Μ. Πισσία:** κλειδοκυμβαλίστρια (Χιώτισσα Μουσικός) (10/10/1920)
- 15) **Περ. Ιατρίδου:** ΠΙΑΝΑ-ΠΙΑΝΑ-ΠΙΑΝΑ (13/10/1920)
- 16) **Γ. Ρεβελής:** Ομιλητής στον Φιλοτεχνικό Όμιλο (28/11/1920)
- 17) **Α. Βεκιαρέλης:** Ομιλητής στον Φιλοτεχνικό Όμιλο (10/12/1920)

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1921

- 1) **Πέπα Μελέκου:** Πιανίστρια (7/1/1921)
- 2) **Αλεξ. Καλλιγέρης:** Ομιλητής στην 7^η Ομιλία του Φιλοτεχνικού Ομίλου με Θέμα: «Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ» (21/1/1921), «συμπαθής καλλιτέχνης» (27/4/1921), «συμπαθής μουσικοσυνθέτης» (10/6/1921), «Υπεύθυνος για σχηματισμό μεγάλης Μανδολινάτας μετά Χορωδίας και ιδιαίτερου τμήματος Μανδολινάτας Δεσποινίδων και σύντομα Μουσικής Σχολής εν Χίω με δίδακτρα προσιτά σε όλους.» (2/9/1921)
- 3) **Θάνος Ζάχος:** Υπεύθυνος ΘΙΑΣΟΥ- Αθηναϊκής επιθεώρησης (28/1/1921) και (30/1/1921)
- 4) **Νήμφων Σουβατζόγλου:** Καθηγητής Βυζαντινής Μουσικής (6/2/1921)
- 5) **Μαρίκα Ξανθάκη:** Καθώς την κάλεσαν για να την τιμήσουν στην κωμωδία του Λάσκαρη στα διαλείμματα θα τραγουδήσει διάφορα εκλεκτά τραγούδια. (25/2/1921)
- 6) **Ελενίτσα Χ. Κοντούδη:** Χοροδιδάσκαλος- υπεύθυνη σχολής χορού. (9/3/21 και 11/3/21)
- 7) **Ευτυχία Τουρλιτάκη:** Θα παίξει πιάνο στην Όπερα «Σούμα» και θα τραγουδήσει στην Όπερα «Τραβιατάτο μέρος πρίμας» (25/3/21) , «θαυμάσια και μαγευτική φωνή της χαριτωμένης Υψιφώνου Δος Ευτυχίας Τουρλιτάκη» (24/4/21)
- 8) **Χρυσόγελος:** Χοροδιδάσκαλος (απ' την Αθήνα με νέους χορούς) (15/4/21, 6/5/21, 27/7/21, 4/9/21)
- 9) **Μαρία Μ. Πισσία:** Διακεκριμένη κλειδοκυμβαλίστρια (17/4/21, 24/4/21)
- 10) **Κλεόβουλος Ζολώτας:** Υπεύθυνος για την εκτέλεση χορών μαθητών (22/4/21)
- 11) **Α. Αγραφιώτης:** Καθηγητής, προϊστάμενος του Ταχ. Και Τηλεγραφείου, έψαλλεν μελωδικότατα τον Επιτάφιο Θρήνο. (22/4/21)
- 12) **Κλειώ Βρασιβανοπούλου:** Διακεκριμένη Ελληνίδα Καλλιτέχνιδα στην Χίο, Άριστη τραγουδίστρια, Τετιμημένη με αργυρό μετάλλιο στην δραματική, Η συναυλία αυτή όπως και στις άλλες πόλεις προορίζονται για ανώτερες σπουδές στην Ευρώπη. (24/4/21, 27/4/21)
- 13) **Ειρήνη Βασιλάκη:** (Γαλλική) Όπερα στο Κινηματοθέατρο Αστήρ (27/4/21), «παρουσιάζει επί σκηνής μίαν έκπληξη με τη μελωδική της δε φωνήν θα

- γοητεύσει τους θαυμαστάς του θεάτρου.»(29/4/21), Βιενέζικη Οπερέττα: (8/5/21), «διεκρίθη και για την δραματική της τέχνη» (25/5/21)
- 14) Ι. Θεοδωρίδης:** βαρύτονος της Οπερέττας, λεπτός καλλιτέχνης κ. Ι. Θεοδωρίδης ως Ζελεστέν Αρχιμουσικός. (1/5/21, 27/5/21)
- 15) Χρ. Μουρκίδης:** χορδιστής πιάνων (15/5/21, 25/5/21, 27/5/21, 29/5/21, 8/6/21)
- 16) Ν. Δημητριάδης:** Υπεύθυνος Θιάσου-δράματα και κωμωδίες (3/6/21)
- 17) Ι. Θεοδωρίδης:** Υπεύθυνος Θιάσου- δράματα και κωμωδίες (3/6/21)
- 18) Κούλα Δημητριάδου:** Πρωταγωνίστρια- επιθεωρήσεις.
- 19) Γσικολής:** Υπεύθυνος Θιάσου (3/6/21)
- 20) Ηρακλής Πασχαλίδης:** Διακεκριμένος Βαθύφωνος Έλληνας Καλλιτέχνης (10/6/21)
- 21) Νικήτας Σεραφείμ:** Ιδιοκτήτης καφενείου που γινόταν παραστάσεις Καραγκιόζη του κ. Νικολόπουλου. (17/6/21)
- 22) Υβόννη Γούναρη:** Γνωστή Καλλιτέχνης προσεχώρησεν στον Θιάσο Δημητριάδου- Θεοδωρίδου. (17/6/21)
- 23) Ουμπέρτο Αντζελίνη:** Μελλοντικός συμπαθής Καλλιτέχνης (κινηματοθέατρο) (17/7/21)
- 24) Θ. Σαμπανιέβα:** έξοχος αοιδός. Ταλέντο παγκοσμίως φήμης. (22/7/21, 27/7/21)
- 25) Αιδεσιμώτατος Νικόλαος Σκέλλας:** Καλλίφωνος Ιερέυς (στο Βασιλειώνικο) (22/7/21)
- 26) Χάνουσεν:** Ιδιοκτήτης αγγλικού φωνόγραφου με 100 καινούριες πλάκες του Καρούζο Τιταρούφο Σαλλιάπη Ταμάνιο. («Το φωνόγραφον είναι τελευταίου αναστήματος, εντελώς ξένο για την Ελλάδα κι έχει την ιδιότητα να κλείνει σε μια κασετίνα στην οποία είναι προσαρμοσμένο ως φωτογραφικής μηχανής χειρός.») (27/7/21)
- 27) Ιωάννης Ηλιόπουλος:** Καθηγητής εγχόρδων οργάνων μαντολινάτα μετά χορωδία (27/7/21), διπλωματούχος Μουσικοδιδάσκαλος- υπεύθυνος διεύθυνσης Μουσικού Ομίλου (4/9/21, 7/9/21, 11/9/21), Εγκαίνια Μουσικής Σχολής- (23/9/21)
- 28) Κ. Δημητριάδης:** «η Νήσος μας φιλοξενεί τον διαπρεπή εν Παρισίοις Έλληνα Καλλιτέχνην κ. Κ. Δημητριάδη... τον ευρίσκω συνεχιστήν του έργου των Ελλήνων Γλυπτών αρχαιότητος.» (2/9/21)

- 29) Αθηνά Λοράνδου:** Εξαιρετική φυσιογνωμία της Ελληνικής Σκηνης στο Θέατρο ΑΣΤΗΡ τραγωδιαν και κωμωδιαν. (7/9/21)
- 30) Πλέσσας- Κανδύλης:** Θίασος
- 31) Γεώργ. Βινάκης:** Υπεύθυνος Διεύθυνσης Ψαλτών- Μουσικολογιάτατος Πρωτοψάλτης του Μητροπολιτικού Ναού Αγ. Λουκά Βαρβασιού (14/10/21, 16/10/21, 26/10/21- ΘΥΜΙΑΝΑ)

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1924

- 1) **Κ. Β. Καλακίδης:** Μουσικολόγος από Κων/πολη διευθύνει ορχήστρα ιεροψαλτών. (23/2/1924)
- 2) **Ι. Ηλιοπουλος:** Διευθυντής Φιλαρμονικής Δήμου Χίου (9/2/1924), Διευθυντής Μουσικής Σχολής του Ομίλου και Διευθυντής Φιλαρμονικής (22/5/1924), Μουσικοδιδάσκαλος (10/7/1924)
- 3) **Μητροπολίτης Ιερώνυμος:** (το 1924..) (12/2/1924)
- 4) **Κος Πλαστήρας:** Υπεύθυνος Χοροεσπερίδας (15/5/1924)
- 5) **Αν. Κρικώνης:** Υπεύθυνος ανασυγκρότησης νέας Φιλαρμονικής (17/5/1924)
- 6) **Ν. Παγκαλής:** Μουσικοδιδάσκαλος- υπεύθυνος Μανδολινάτας (20/5/1924), Υπεύθυνος Ορχήστρας στο Καφενείο «ΚΕΝΤΡΟΝ» (του κ. Β. Θωμάδης- 1/7/1924) (22/5/1924)
- 7) **Κος Καρατζάς:** βιολιστής σε εκδηλώσεις στην Αθήνα-Ζάππειο κλπ.. (31/5/1924)
- 8) **Κος Στεφανίδης:** πιανίστας (3/6/1924)
- 9) **Κ. Πρεδάρης:** βαρύτονος τραγουδιστής, ήρθε να δώσει συναυλία-κονσέρτο στη Χίο. Αριστούχος του Ωδείου Αθηνών. (12/6/1924, 14/6/1924)
- 10) **Μ. Πισία:** Πιανίστρια (12/6/1924, 17/6/1924)
- 11) **Αλέξανδρος Καλιγέρης:** Συνθέτης- μουσικός (12/6/1924), Συναυλία (7/8/1924), ο κος Καλλιγέρης δεν πρέπει να φύγει από εδώ. Απεναντίας πρέπει να ενισχυθεί, ώστε πολύ γρήγορα να πραγματοποιήσει το όνειρό του, να δημιουργήσει το πιο καλό στολίδι του νησιού μας το Ωδείο Χίου.(14/8/1924)
- 12) **Ι. Χρυσόγελος:** χοροδιδάσκαλος (19/6/1924), Άρχισε μαθήματα με νέους χορούς (27/9/1924, 27/11/1924)
- 13) **Μαρία Παγκαλή:** πιανίστρια- αριστούχος του Ελληνικού Ωδείου (1/7/1924)

- 14) Κος Παγκαλής και η ετέρα Δις Παγκαλή:** βιολιστές (1/7/1924) (παρατήρηση: κος Παγκαλής: Υπεύθυνος Διεύθυνσης Ορχήστρας, λογικά άλλος από τον Ν. Παγκαλή. «Γοητευτικό μουσικό κόρρο.»)
- 15) Δάνδα Πανοπούλου:** πιανίστρια – αριστούχος Ωδείου Παρισσίων (1/7/1924)
- 16) Ιφιγένεια Λεώνη:** παιανίστραν (10/7/1924)
- 17) Δημ. Περρής:** καλλιτέχνης απ' τον Βροντάδο Χίου. Τελειόφοιτος του Ελληνικού Ωδείου (10/7/1924)
- 18) Δεσποινίδες Γλύψη, Μάγκου, Βινάκη:** αποτελούν την ορχήστρα του «Πανθέου» (10/7/1924)
- 19) Γεώργιος Βινάκης:** Μουσικολογιώτατος- διευθύνει τους χορούς από καλλίφωνους Ιερείς και Ιεροδιάκονες (15/7/1924)
- 20) Δ/δα Π Μελέκου και Δ/δα Πήττα:** 2 απ' τις πιο δυνατές μαθήτριες του Α. Καλλιγέρη στο Concerto. (14/8/1924) (8^η § : «...ο Καλλιγέρης οδήγησε την Δ/δα Πήττα στα μουσικά μονοπάτια όταν ανακάλυψε ότι έχει ταλέντο. «Σήμερα ακολουθεί μαθήματα πιάνου και φωνητικής μουσικής στο Ωδείο Αθηνών. Μόλις ήλθε θέλησε να του δείξει ευγνωμοσύνη που την εμπόησε στα θεϊκά μυστήρια της τέχνης» 14/8/1924)
- 21) Κος Καρυδιάς:** «βιολοντσέλο: όργανο παθητικό, θέλει και χέρι δυνατό, αλλιώς δεν κυβερνιέται» (14/8/1924)
- 22) Ιάκωβος Φροκαεύς:** (Μυτιληνιός- 25/11/1924), «Ηγείται της τελειοτάτης Ορχήστρας Μυτιλήνης» (15/11/1924)
- 23) Ναίλιος Καρακάσης:** Καλλιτεχνικός Πιανίστας της Ορχήστρας Μυτιλήνης (15/11/1924), Έχει μελλοποιήσει κομμάτια δικής του εμπνεύσεως σαν το περίφημο «Μαρς της Ατλαντίδος»... «έκανε θυσίες για την κοινωνία μας...του χρωστούμε ευγνωμοσύνη» (15/11/1924) (18/11/1924, 25/11/1924)
- 24) Κος Μυρόπουλος:** Βιολονίστας της Ορχήστρας Μυτιλήνης υπό τη Διεύθυνση του κου Φροκαεύς. (15/11/1924)
- 25) Ειρήνη Βασιλάκη:** Οπερέττα (25/11/1924)
- 26) Κος Δημόπουλος:** «...καλόν και ωραίον από θεαματικής, θεατρικής και μουσικής απόψεως» (25/11/1924)
- 27) Δ/δα Σεμ. Ι. Φαρδή:** Πιανίστρια- Ραψωδία Ουγγρική Λιστ Νο 2 (11/12/1924, 13/12/1924)

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1925

- 1) **Κος Κόκκινος:** έγραψε ένα Ιστορικό Σημείωμα για τους Αθηναϊκούς χορούς του 1843 στο (περιοδικό) «Μπουκέτο» (28/2/1925), «ΜΠΟΥΚΕΤΟ»- 63^ο τεύχος- κυκλοφορεί παντού... «στας Χοροεσπερίδας» (16/7/1925)
- 2) **Κος Περρής:** βιολιστής σε εκδήλωση του Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου (5/3/1925)
- 3) **Δ/δα Θ. Κρασοπούλου:** συνοδεία πιάνου με τον κο Περρή σε εκδήλωση του Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου (5/3/1925)
- 4) **Ε. Τσαμουρτζή:** Μουσικός Οίκος – Αθήνα – πιάνα, μουσικά όργανα-εξαρτήματα (14/3/1925, 17/3/1925)
- 5) **Αφοί Χαρτουλάρη:** διευθύνουν τους χορούς των ψαλτών (19/3/1925), Οι Ακολουθίες της Μ. Βδομάδος θα ψαλλούν απ τους Αφ. Χαρτουλάρη μελωδικότατα κατά το σύστημα Σακελαρίδου. (11/4/1925), Η Ακολουθία Επιταφίου Θρήνου εψάλη στον Ι.Ν. Ευαγγελίστριας από τον Δ. Χαρτουλάρη (18/4/1925)
- 6) **Δ/δα Ζεμ. Ι. Φαρδή:** πιανίστρια σε εκδήλωση Φιλοτεχνικού Ομίλου Χίου (21/3/1925)
- 7) **Κος Ισίδωρος Καρούλιας:** Οσιολογιώτατος Καθηγητής Γυμνασίου-Ιεροδιάκονος (18/4/1925)
- 8) **Γ. Βινάκης:** Η Ακολουθία του Επιταφίου Θρήνου εψάλη μελωδικότατα απ' τον Μουσικολογιώτατο κ. Βινάκη, στην Μητρόπολη (18/4/1925), Στην Μεγάλη Πανήγυρι Παναγίας Λέτσαινας τους χορούς των ιεροψαλτών θα διευθύνει ο πρωτοψάλτης του Μητροπολιτικού Ναού Γ. Βινάκης (22/4/1925)
- 9) **Κος Ψάχος:** Αξιοθαύμαστος καθηγητής του Ωδείου κος Ψάχος ο οποίος επί 20χρ εργάστηκε για να κατασκευάσει ένα νέο όργανο, το Παναρμόνιο, όργανο με τη λεπτότητα του οποίου θα μπορούσε ν' αποδοθεί και το ελάχιστο λύγισμα της φωνής μέσα στη βυζαντινή αρμονία όπως τουλάχιστον εκείνος το φανταζόταν. (25/4/1925)
- 10) **Νικόλαος Σβώκος:** επεδόθη εις τον καλλωπισμόν του Ι. Ν. Αγ. Νικολάου – Μάρμαρο, φροντίσασα μεταξύ των πρώτων την πρόσληψη μουσικού και καλλιφώνου ψάλτου. (9/5/1925)
- 11) **Κα Ελίζα Μπαρικιάν:** Μαθήματα πιάνου (23/5/1925)

- 12) **Ι. Μαρκόπουλος:** χοροδιδάσκαλος- ΝΕΟΙ ΧΟΡΟΙ (6/6/1925, 9/6/1925),
Μεγάλη Χοροεσπερίς υπό την διεύθυνσιν του χοροδιδασκάλου Ι.
Μαρκόπουλου (1/7/1925, 7/7/1925) Υπό τους ήχους της Μανδολινάτας οι
διάφοροι χορευταί και χορεύτριαι του κ. Μαρκόπουλου εχόρευσαν
Ευρωπαϊκούς και Ελληνικούς χορούς. (14/7/1925)
- 13) **Κος Παγκαλής:** Η Φιλαρμονική μας υπό τον κ. Παγκαλήν οποίος τρελλαίνει
με το βιολί του στον Πειραιά. Χιώτης Μουσικός. (9/7/1925)

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1926

- 1) **Κος Παγκαλήν:** βιολιστής (9/1/1926)
- 2) **Κα Κοσσονάκη:** ερασιτέχνιδα πιανίστρια (9/1/1926)
- 3) **Δ/δα Ρίτσα Καζανζή:** κλειδοκυμβαλίστρια (19/1/1926, 26/1/1926), πιάνο
στην Εορτή Λέσχης Δημόσιων Υπαλλήλων (22/1/1926)
- 4) **Κα Έλλη Εφεντάκη:** 1^η Οπερέττα- αυτής της χρονιάς-«..φωνή ονειρώδης,
μαγευτική..» (21/1/1926), (26/1/1926, 6/2/1926), Ανεχώρησε ο Θίασος για
Μυτιλήνη (9/2/1926), Ανεχώρησε για Λέσβο και μετά για Καββάλα
(11/2/1926).
- 5) **Κάτια:** χορεύτρια (στην Οπερέττα) (21/1/1926)
- 6) **Δις Λέλα Σταματοπούλου:** χορεύτρια (στην Οπερέττα) (21/1/1926, 4/2/1926)
- 7) **Έλλη Αφεντάκη και Σουλβα Βαρέσκου:** Βιενέζικη Οπερέττα (21/1/1926)
- 8) **Κος Καρακάσης:** (διεύθυνση) Ορχήστρας (23/1/1926)
- 9) **Ι. Χρυσόγελος:** Έρχεται από Αθήνα (2/2/1926), Αρχισαν τα μαθήματα και
χοροί με μουσική πιάνο, τζαζ μπαντ και βιολί με Παπαδόπουλο στου
Χρυσόגעλου (9/9/1926).
- 10) **Ιωαν. Μαρκόπουλος:** Ανεχώρησε για Αθήνα για παρακολούθηση νέων
χορών (9/2/1926), Έναρξη μαθημάτων απ' τις 22/2/1926 καινούριων χορών
φαντεζί, μπλουζ, ταγκό, τσάρλεστον, φλωρεντία (23/2/1926 και 27/2/1926),
Ετοιμάζει χοροεσπερίδα για 12/3/1926 (9/3/1926).
- 11) **Κος Περρής:** πήρε την πρωτοβουλία για το εκλεκτόν πρόγραμμα της
«Ένωσης Ελληνίδων Κυριών και Νεανίδων Χίου- Μουσική Συναυλία Λέσχη
Ισότης και συμβολή των Δ/δων: Κρασοπούλου, Φαρδή, Πετροκοκκίνου και

- Καπετανίδη. Θα απαγγείλει η Δις Μαυροπούλου. (13/2/1926) = Συναυλία Υπέρ της Χριστιανικής Ενώσεως Κυριών και Νεανίδων.
Ακρως επιτυχής συναυλία -(20/2/1926).
- 12) Μουσταφά Κεμάλ:** το 'ριξε στο χορό. Χόρεψε ζεϊμπέκικο και ταγκό. (20/2/1926)
- 13) Δ/δα Σαρρή:** χάρη και ευκινησία (χορεύτριας) (13/3/1926)
- 14) Σ. Καβίρης:** έπαιξε μουσική στην εορτή του Β' Δημοτικού Σχολείου Ευαγγελιστρίας (30/3/1926)
- 15) Δις Πέππα Ν. Μελέκου:** « Μία απ' τις καλύτερες μαθήτριες της Ανωτάτης Σχολής του Ωδείου. Έλαβε μέρος σε όλες τις συναυλίες που εκδόθησαν εφέτος, εσημείωσε δε εξαιρετική επιτυχία. Στη Ματινέ (MATINES) της περασμένης εβδομάδος έπαιξε ένα απ' τα δυσκολότερα Κονσέρτ του Μότσαρτ συνοδευομένη δεύτερο πιάνο απ' την καθηγήτριά της κ. Σκόκου. (22/4/1926).
- 16) Κος Αργύριος Κοκκινάκης:** Μουσικολογιότατος. Θα διευθύνει τους χορούς των ψαλτών. (3/5/1926, 8/5/1926).
- 17) Οπερέττα Ξύδη:** οπερέττα από 32 πρόσωπα (8/5/1926).
- 18) Κος Παγκαλή:** «Κατά την έναρξη των ποδοσφαιρικών αγώνων και τα μεσοδιαστήματα η Φιλαρμονική Δήμου υπό τον κο Παγκαλή, επαιάνισε διάφορα τεμάχια. (8/5/1926)
- 19) Η δις Σοφία Αδαμαντίδου:** καθηγήτρια Γυμναστικής ανέλαβεν με ευχαρίστηση την οργάνωση του χορευτικού μέρους της εορτής (8/6/1926).
- 20) Κος Θεόδωρος Παπαδόπουλος:** βιολιστής (22/6/1926), 26/6/1926, 6/6/1926), Εορτή Λέσχης Δημοσ. Υπαλλήλων (8/7/1926, 13/7/1926, 27/7/1926, 17/8/1926, 18/9/1926). Ο Θ. Παπαδόπουλος θα παίξει σε μεγάλη Μουσική Συναυλία μαζί με τις πιο αξιότιμες **δεσποινίδες: Χαψιά, Κωτσόγλου, Ζήση και Γλύψη,** οι οποίες θα τραγουδήσουν τραγούδια της εποχής (17/8/1926).
- 21) Προσκοπική μανδολινάτα:** 1^η εμφάνιση – 20 όργανα (26/6/1926, 1/7/1926, 27/7/1926).
- 22) Δ/δα Ζαμπέλαν Δ. Γλύψη:** - μικρούλα ερασιτέχنيδα – τραγουδιστινοκινηματογράφομε βιολί τον κο Παπαδόπουλο (Θεόδωρο) (6/7/1926).
- 23) Τραγούδι: Πηνελόπη Ζήση, Ισαβέλλα Γλύψη (6/7/1926)**
- 24) ΠΙΑΝΟ: Δις Κότσογλου, ΒΙΟΛΙ: Παπαδόπουλος (6/7/1926)**
- 25) Δ/δα Δέσποινα Μελέκου:** πιανίστρια (κινηματογράφο Αστήρ) (8/7/1926).

- 26) Δ/δα Μαρία Παγκαλή:** θα συμπράξει με κ.κ. Ν. Παγκαλή και Γ. Παγκαλή, με συνθέσεις MOZART, BETHOVEN, LISZT, MORT, KOWSKI κλπ. (14/9/1926).
- 27) Α. Πρεδάρης:** Καλλιτέχνης Εθνικού Μελοδράματος- Μεγάλη Φωνητική Συναυλία (14/9/1926), Συναυλία Πρεδάρη- 18/9/1926 με βιολί – Παπαδόπουλος.
- 28) Πανοσιολογιότατος Αρχιμανδρίτης κ. Χρ. Παπαλάμπρου:** θα ιερουργήσει στην πανήγυρη Αδελφότητας Ύψωσης Τιμίου Σταυρού Αγ. Λουκά Βαρβάσι (11/9/1926)
- 29) Μουσικολογιότατοι Ιεροψάλται κ.κ. Ι. Καρνουπάκης και Αντ. Πιππίδης:** θα διευθύνουν τον δεξιόν χορόν. (11/9/1926).
- 30) Κος Αντώνης Ανδρέοπουλος:** χορογράφος –σχολής θεάτρου (25/11/1926)
- 31) Καλλιόπη Π. Βέη:** σύζυγος του Διευθυντού της Φιλαρμονικής μουσικοδιδασκάλου κου Παναγιώτη Βέη.

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1927

- 1) **Γεώργιος Ρεβελής:** «Μουσικοφιλολογική Εορτή επί τη Πεντηκονταετηρίδι του κ. Γεωργ. Ρεβελή ως διδασκάλου εν Χίω» (18/1/1927)
- 2) **Ιωάννης Μαρσέλος:** βαθύφωνος του Ελληνικού Μελοδράματος, **Θεόδωρος Παπαδόπουλος:** καλλιτέχνης βιολιστής και παρουσίαση μιας σύνθεσής του για 1^η φορά στη Χίο «Ξεψύχισμα» σόλο βιολί, **κος Χατζηγιάννης:** ερασιτέχνης κιθαρίστας. Οι παραπάνω μουσικοί παίζουν στην μεγάλη καλλιτεχνική εσπερίδα τις 22 Γενάρη. (20/1/1927).
- 3) **Θεόδωρος Παπαδόπουλος:** έπαιζε βιολί και στην Όπερα της κας Έλλης Αφεντάκη (3/2/1927)
- 4) **Β. Κλάριν:** διάσημος Ρώσος Τενόρος μέλος του Θιάσου Αφεντάκη (19/2/1927)
- 5) **Λεωνής Καλβοκορέσης:** συμπολίτης μας, του οποίου είναι ε όλους γνωστό το ενδιαφέρον και ο ζήλος για κάθε πρόοδο της νήσου μας, βοήθησε στη συνεννόηση του Δήμου με το Ωδείο Αθηνών για ίδρυση Παραρτήματος στη Χίο. (12/4/1927).

- 6) **Μουσικολογιάταος κος Γ. Βινάκης και αδερφοί Χαρτουλάρη:** έψαλλαν το θεσπέσιο Δοξαστικό της Κασιανής κατά τον 3^ο Νυμφίο στην Μητρόπολη και στην Ευαγγελίστρια. (21/4/1927).
- 7) **Ο κος Π. Κοτσιρίδης, η γνωστοτάτη παιανίστρια διδ Ήβη Πανά και ο γνωστότατος συνθέτης και διευθυντής συναυλιών κος Λ. Μητρόπουλος,** πρόκειται να έλθουν διά την ίδρυση Παραρτήματος Ωδείου (21/7/1927).
- 8) **Κος Παπασωτηρίου-Κόντης:** ήρθε από Αθήνα για να διδάξει βιολί στο Παράρτημα Ωδείου Χίου. Συντόμως έρχεται και η **Δεσποινίς Παζανάρη:** Καθηγήτρια Πιάνου. Προ της ενάρξεως των μαθημάτων θα δοθή εναρκτήριοι συναυλία υπό των άνω καθηγητών και θα μιλήσει **ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Κεντρικού Ελληνικού Ωδείου κος Πίνδιος.** (3/9/1927)
- 9) **Ζοζεφίν Μπάικερ:** η περίφημος Μαύρη Χορεύτρια θα εμφανιστεί και πάλι αύριο Τετάρτη στον Αστέρι και θα χορέψει Τσάρλεστον. (13/9/1927)
- 10) **Κος Θησεύς Πίνδιος:** Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Ελληνικού Ωδείου, μίλησε στα Εγκαίνια στη Λέσχη Ις. Καστάνια. Μετά, ακολούθησε καλλιτεχνική Συναυλία με πιάνο και βιολί απ' τους καθηγητές του Ωδείου κ.κ. Σ. Παπασωτηρίου- Κόντη και της Δ/δος Παζανάρη. (15/9/1927)
- 11) **Αντώνης Σκένδερ:** διάσημος μουσικός (10/11/1927)
- 12) **Έρλιχ:** Παράσταση του Διεθνούς Θιάσου Εκθέσεως Θεσ/κης με διάφορα έργα Ακροβασίας, Τηλεπάθειας, Ταχυδακτυλογίας, και χορών. Πλήρως ορχήστρα υπό την Διεύθυνση του κ. Έρλιχ.
- 13) **Κλεάνθης Μυρογιάννη:** «μαγευτικό δοξάρι» (10/11/1927)

«ΝΕΑ ΧΙΟΣ»- 1928

- 1) **Δεσποινίς Παγκαλή:** πιανίστρια έπαιξε πιάνο στον Φιλοτεχνικό Όμιλο Χίου. (4/2/1928)
- 2) **Σ. Παπαδωτηρίου- Κόντη και Δ/δα Α. Παζανάρι:** θα συμπράξουν με την **κα Α. Πετράτου** στην Αίθουσα Λέσχης «Ισότης» Συναυλία του Ωδείου απ' αυτούς τους Καθηγητές. (24/3/1928)
- 3) **Μουσικολογιότατος Πρωτοψάλτης κος Γ. Βινάκης:** θα ψάλλει τον Επιτάφιο Θρήνο στον Μητροπολιτ. Ναό (15/4/1928)
- 4) **Ν. Παγκαλής:** διηύθυνε Φιλαρμονική δεκαταρτισθείσα όπου ανέκρουε πένθιμον Εμβατήριον (15/4/1928).
- 5) **Δημήτριος Κόντρας:** απέστειλε απ' το Ιλινόϊς της Αμερικής 80 δολλάρια δηλ. 6.175δρχ, το υπόλοιπον χοροεσπερίδος υπέρ της Φιλοπτώχου στον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Καρδαμύλων. (3/5/1928)
- 6) **Ευάγγελος Πλουμιστός:** ήρθε στην πόλη μας ο Διεθνούς φήμης πρώτος Έλληνας τυφλός καλλιτέχνης του παγιαύλου- φλάουτου. Αριστούχος διπλωματούχος Α' Βραβείου- Χρυσούν – του Ωδείου Πειραιώς. Θα εμφανισθεί ενώπιον του φιλόμουσου κοινού της πόλεώς μας το προσεχές Σάββατο 2 Ιούνη στη Λέσχη «Ισότης» (31/5/1928)
- 7) **Αμέλια Παζανάρι:** θα συνοδεύση στο πιάνο η διακεκριμένη καλλιτέχνης και καθηγήτρια του Ελληνικού Ωδείου Χίου ευγενώς προσφερθείσα τον κο Πλουμιστόν. (31/5/1928), (5/6/1928)
- 8) **Ι. Μαρκόπουλος:** εκλάπη το γραμμόφωνο, συστήματος «Κολόμβια» από το χοροδιδασκαλείο του, καινούριας αξίας 2850δρχ. από τον Δημήτριο Μυτιληναίο, ο οποίος βρίσκεται στα Καρδάμυλα. Έγινε σύλληψη του δράστη και κατάσχεση γραμμοφώνου απ το Αστυνομικό Τμήμα Μαρμάρου. (26/7/1928)
- 9) **Νίτσα Ράλλη:** γνωστή ανά το Πανελλήνιον Καλλιτέχνιδα φιλοξενείται στην πόλη μας. Θα δώσει συναυλία το Σάββατο με εκλεκτό πρόγραμμα από τα καλύτερα Βιενέζικα και Ελληνικά μουσικά έργα. (2/8/1928)
- 10) **Κων/νος Χηλάς και Αντ. Μπούλης:** καλλίφωνοι Ιεροψάλται (25/8/1928)
- 11) **Κ. Χρηστομάνου και Σωτ. Γρηγοριάδη:** χορευτικό ζεύγος Θιάσου Γ. Ξύδη παράσταση στη Χίο. (2/10/1928)
- 12) **Δις Πέππα Ν. Μελέκου:** - Διορίσθη στο ενταύθα Ωδείον καθηγήτρια πιάνου, – Διπλωματούχος του Ελληνικού Ωδείου λαβούσα το Β' Βραβείον, - Είναι η

πρώτη Χία διπλωματούχος και ούτω δια του διορισμού και ετέρας καθηγήτριας του πιάνου. (4/10/1928)

- 13) **Καθηγητές ΩΔΕΙΟΥ: Κος Παπασωτηρίου-** βιολί, **Δ/δα Παζανάρι-** πιάνο και με την ενίσχυση της νέας Καθηγήτριας Δ/δος Μελέκου δεν αμφιβállουμεν ότι θα σταδιοδρομήσει επιτυχώς. (16/10/1928)
- 14) **Η Δ/δα Παζανάρη Παληού:** έπαιξε μουσική «TANZ CRIBE” στην διάλεξη του κ. Χρ. Σιρικήκη Γυμνασιάρχου στις 16 Δεκέμβρη. (5/12/1928)

«NEA ΧΙΟΣ»- 1929

- 1) **Ιωάννης Χρυσόγελος:** Χοροδιδάσκαλος (8/1/1929, 10/1/1929, 12/1/1929, 22/1/1929, 15/1/1929, 19/1/1929, 22/1/1929, 24/1/1929, 16/1/1929).
- 2) **Αδερφοί Μυρογιάννη:** (βιολί) συμμετέχουν στην Οπερέττα (17/1/1929)
- 3) **Α. Μαστηρκίνη:** Διευθυντής Ορχήστρας Οπερέττας, υπεύθυνος ορχήστρας 4 οργάνων (17/1/1929)
- 4) **Έλλη Αφεντάκη και Ειρήνη Βασιλάκη:** Υπεύθυνες Θιάσου- 1^η παράσταση Οπερέττας του μεγάλου μουσουργού Εμ. Κάλμον. Η κα Αφεντάκη καταχειροκροτηθείς εις τους χορούς και τα τραγούδια των. (19/1/1929, 24/1/1929, 29/1/1929, 31/1/1929).
- 5) **Δ/δα Ζωή Παληού:** Μουσική “PRINTES GRIEG” στο Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου (28/2/1929), εθαυμάσθη στο πιάνο στην επίδειξη του Ωδείου (9/7/1929)
- 6) **Δ/δα Ζωή Παν. Διαμαντίδου:** “Κονσέρτο VIOTTI” Μέρος Α΄. Υπό της Δ/δος Ζωής Παν. Διαμαντίδου, τη συνοδεία πιάνου υπό της Δ/δος Ζωής Παληού μαθητριών του Ωδείου μας. (28/2/1929), μαθήτρια Ωδείου Χίου η οποία έπαιξε πιάνο στην μαθητική επίδειξη καθώς και ο **Γ. Παγκαλής-** πιάνο. (9/7/1929)
- 7) Τελειώτερον χορευτικόν ζεύγος εκρίθη ο **κ. Ι. Λεριώτης μετά της Δ/δος Ελένης Κοκκάλη** η οποία και εκηρύχθη **και Βασίλισσα του Χορού**, στον Χορό της Φιλοπτώχου. (2/3/1929).
- 8) **Τάκης Τσουμπής:** έκτακτη Συναυλία στις 13 Μάρτη υπό του κ. Τάκη Τσουμπρή βαρυτόνου και της **χορεύτριας Σαρλόττως Τσουμπρή** με

πρόγραμμα πλουσιώτατον διάφορα εκλεκτά μουσικά τεμάχια και χοροί. (9/3/1929).

- 9) **Μουσικολογ. Κ. Βινάκης:** θα διευθύνει τους Χορούς των Ιεροψαλτών του Αγ. Ισιδώρου δίπλα στο Σκυλίτσειο Νοσοκομείο. (16/5/1929)
- 10) **Χ. Ευ. Χρυσόχοος:** Ιδιοκτήτης Χρυσόχοείου όπου πωλούνται και Δίσκοι Γραμμοφώνου, σε πλούσια συλλογή Ευρωπαϊκής και Λαϊκής Μουσικής (25/5/1929, 28/5/1929, 30/5/1929, 1/6/1929, 4/6/1929, 6/6/1929)
- 11) **Σ. Κόντης:** (Διευθυντής Ωδείου) Σόλο βιολί! Ευγενώς προσφερθείς όπως συνοδεία καταλλήλως τας παθητικότερας σκηνάς του έργου. Τιμή εισητ. Δραχ 15 (15/6/1929), Επιτυχημένη η επίδειξις των μαθητών ΩΔΕΙΟΥ ΧΙΟΥ υπό την Διεύθυνση του κ. Κόντη επί τη λήξει του δεύτερου από της Ιδρύσεως αυτού έτους (9/7/1929)
- 12) **Κος Πίνδιος και κος Κατσιρίδης:** Κατόπιν σχετικής γνωματεύσεως αποτέλεσαν εξεταστική Επιτροπή και απένειμαν τα 2 χιλιάδραγμα βραβεία της αξιοτίμου **κας Μαργαρίτας Α. Καλβοκορέση εις τους διακριθέντας μαθητάς βιολιού και πιάνου Διαμαντίδου και Γ. Παγκαλή.** (9/7/1929)
- 13) **Μουσικολογ. Και Καλλίφωνος Ιεροψάλτης κ. Μιχαήλ Μόγιας:** θα διευθύνει τους χορούς των Ψαλτών στην μεγάλη πανήγυρις Ιερού Ναού Αγ. Παντελεήμωνος «Μονοδέντρι». (25/7/1929)
- 14) **Μουσικολογ. κος Βασίλειος Καλακίδης:** Ιεροψάλτης Αγ. Ιακώβου θα διευθύνει τους χορούς των ψαλτών. Στην Εορτή θα λάβει μέρος και ο Ηγούμενος στην Πανήγυρις του Αγ. Φανουρίου Νέας Μονής (24/8/1929)
- 15) **Μουσικολογ. Κ. Ι. Καρνουπάκης:** θα διευθύνει τους χορούς των Ιεροψαλτών στη μεγάλη πανήγυρις Αγ. Λουκά Βαρβασίου. Τον πανηγυρικόν της ημέρας θα εκφωνήσει **ο ιεροκήρυξ και Πρωτοσύγκελος της Ι. Μητροπόλεως κ. Κλεώπας.** (17/10/1929, 19/10/1929)
- 16) **Δ/δα Αντωνιάδου:** νέα καθηγήτρια κλειδοκυμβάλου εξ Αθηνών Πτυχιούχος του Ωδείου Αθηνών, στο Ωδείο Χίου. (5/11/1929, 12/11/1929, 14/11/1929)
- 17) Εθαυμάσθη πάλι το υπέροχο, το άφθαστο **βιολί του διακεκριμένου καλλιτέχνου κ. Σωτηρίου Κόντη Διευθυντού του Ωδείου μας** και η δύναμις εις το **πιάνο της Δ/δος Α. Αντωνιάδου της νέας καθηγήτριας του Ωδείου,** η οποία διά πρώτην φοράν έκαμε την καλλιτεχνική της εμφάνιση ενώπιον του φιλόμουσου κοινού μας. **Η σύμπραξις επίσης της Δ/δος Ζωής Ι. Παληού**

συνέβαλε κατά πολύ εις την επιτυχίαν του έργου. (14/11/1929, 16/11/1929, 28/11/1929, 3/12/1929)

18) Κος Κοφινιώτης: έδωσε μια εξαιρετική μουσική βραδιά. Παρόλο που δεν τον γνώριζε το κοινό, σ' αυτή τη συναυλία του δόθηκε η ευκαιρία να εκτιμήσουμε το **πλούσιον τάλαντο της φωνής του** όπως και την ευσυνειδητον και επιμελημένη εκτέλεσιν των τραγουδιών του (16/11/1929).

..... Ο κόσμος έφυγε κατ ενθουσιασμένος απ το κονσέρτο, ο δε κ. Κοφινιώτης θα δώσει **απόψε και 2^η συναυλία** στην ίδια Αίθουσα της Λέσχης «Η Ισότης». (16/11/1929)

19) Δ/δα Ευτυχία Τουρλιτάκη: γνωστή καλλιτέχνης του άσματος (μαθήτρια του Τριανταφύλλου) Α' Βραβείον άσματος του Ελλην. Ωδείου για να δώση μίαν και μόνην συναυλία εις την πόλιν μας. (16/11/1929), Γλυκειά και καλλιεργημένη φωνή. Καταγοήτευσε το κοινό και κατεχειροκροτήθη στο τέλος κάθε τραγουδιού. Συναυλία τραγουδιού με συνοδεία στο πιάνο της Δδος Π. Μελέκου. (12/12/1929)

20) Κάρολος Τέτσε: ο σοφός ντόκτορος συνιστά οι ντάμες να γίνουν καβαλιέροι. Η γνώμη του είναι αποτέλεσμα μελετών επί του χορού εξ ετών. (7/12/1929)

21) Λεων. Μακρίδης: μουσικοσυνθέτης, κιθαρωδός. Είναι ένας απ' τους λίγους καλλιτέχνας που σπάνια συναντώνται. Ο κ. Ψαρούδας ο αυστηρότερος σύγχρονος μουσικός κριτικός γράφει για τον κ. Μακρίδη ότι «είναι ταλαντούχος μουσικός».

.... Η κιθάρα του επίσης κάτι πρωτότυπο εις παίξιμο (AGILITA). Μπορεί κανείς να τον ονομάση βιρτουόζο εκτελεστή. (12/12/1929)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

*Αρχείο : Μαριάνθη Αλιμρούδη - Αντιγραφή : Μιχάλης Χαριάμης
ΜΕΣΤΑ , Πλατεία - Δεκαετία 1930 ...!!!
Γεώργιος Φλωράδης (Κλαρίνο) . Νίκος Φύλλας (Σαντούρι)*

Γεώργιος Πούπαλος- βιολί, Βασίλειος Ελευθερίου- κλαρίνο, Δημήτριος Πούπαλος- λαούτο- Στο χωριό Ποταμιά

Γεώργιος Πούπαλος- βιολί, Βασίλειος Ελευθερίου- κλαρίνο, Δημήτριος Πούπαλος- λαούτο- Στο χωριό Ποταμιά